

Glossary from the AR4 Synthesis Report

(i.e., the inside of the part A.2. Glossary, as contained within pages 2 to 16 of [Appendix](#)). Also part 3.3, Country Groupings is here in English and Czech. The alphabetic sorting is according to Czech names.

Draft translation by Jiří Došek, hypertext formatting and text changes by Jan Hollan. Some minor text changes were made even in the English part, where the meaning has been not clear or might have been misleading originally (so the English version differs in its wording from the original one, on several places).

Glosář ze Čtvrté hodnotící zprávy, dílu Souhrnná zpráva

(t.j., vnitřek části A.2. Glossary, jak je obsažená na stranách 2 až 16 [Appendixu](#)). Dále také část 3.3 téhož dokumentu, Seskupení zemí. Abecední řazení je dle češtiny.

Pracovní překlad vytvořil Jiří Došek, hypertextově zformátoval a text dále upravil Jan Hollan (s využitím doporučení Pavla Šťastného). Dokument je dostupný na adrese http://amper.ped.muni.cz/gw/ipcc_cz.

The italics used have the following meaning:

[Glossary word reference](#) (cross-reference to an entry in this glossary)

Glossary secondary reference (i.e. terms which are either contained in a glossary of the IPCC Working Group contributions to the **AR4**, or defined within the text of an entry of this glossary).

Kurzíva má následující význam:

[Glosářový odkaz](#) (křížový odkaz na položku v tomto glosáři)

Druhotný glosářový odkaz (tj. pojmy, který jsou obsaženy buď ve glosářích příspěvků Pracovních skupin IPCC k **AR4**, nebo definovány v textu tohoto glosáře).

[a](#) [b](#) [c](#) [d](#) [e](#) [f](#) [g](#) [h](#) [i](#) [j](#) [k](#) [l](#) [m](#) [n](#) [o](#) [p](#) [r](#) [s](#) [t](#) [u](#) [v](#) [w](#) [z](#)

A.

Adaptation

Initiatives and measures to reduce the vulnerability of natural and human systems against actual or expected [climate change](#) effects. Various types of adaptation exist, e.g. *anticipatory* and *reactive*, *private* and *public*, and *autonomous* and *planned*. Examples are raising river or coastal dikes, the substitution of more temperature-shock resistant plants for sensitive ones, etc.

Aerosols

A collection of airborne solid or liquid particles, with a typical size between 0.01 and 10 micrometer (a millionth of a meter) that reside in the atmosphere for at least several hours. Aerosols may be of either natural or [anthropogenic](#) origin. Aerosols may influence [climate](#) in several ways: directly through scattering and [absorbing](#) radiation, and indirectly through acting as cloud condensation nuclei or modifying the optical properties and lifetime of clouds.

Stakeholder

A person or an organization that has a legitimate interest in a project or entity, or would be affected by a particular action or [policy](#).

Activities Implemented Jointly (AIJ)

The pilot phase for [Joint Implementation](#), as defined in

Adaptace

Initiativy a opatření ke snížení zranitelnosti přírodních a lidských systémů vůči současným nebo očekávaným projevům [změny klimatu](#). Existují různé typy adaptace, např. *předběžné* a *následné*, *soukromé* a *veřejné*, nebo *samosprávné* a *plánované*. Příklady jsou zvyšování říčních a pobřežních hrází, nahrazení rostlin citlivých na teplotní změny odolnějšími atd.

Aerosoly

Soubor pevných nebo kapalných částic v ovzduší, obvykle velikosti mezi 0,01 μ a 10 μ m (mikrometry, miliontiny metru), které setrvávají v atmosféře nejméně několik hodin. Aerosoly mohou být jak přirozeného, tak [antropogenního](#) původu. Aerosoly mohou ovlivňovat [klima](#) několika způsoby: přímo rozptylem nebo [pohlcováním](#) záření a nepřímo jako kondenzační jádra oblačnosti nebo změnou optických vlastností a doby trvání oblačnosti.

Aktér (stakeholder)

Osoba nebo organizace, která má legitimní zájem na projektu či předmětu, nebo by byl ovlivněn konkrétní akcí nebo [politikou](#).

Aktivita zaváděné společně (AIJ)

Pilotní fáze na poli [Společné implementace](#), defi-

Article 4.2(a) of the [United Nations Framework Convention on Climate Change \(UNFCCC\)](#) that allows for project activity among developed countries (and their companies) and between developed and developing countries (and their companies). AIJ is intended to allow parties to the UNFCCC to gain experience in jointly implemented projects. There is no credit for AIJ during the pilot phase. A decision remains on the future of AIJ projects and how they may relate to the [Kyoto Mechanisms](#). As a simple form of tradable permits, AIJ and other market-based schemes represent potential mechanisms for stimulating additional resource flows for reducing emissions. See also [Clean Development Mechanism](#), and [Emissions Trading](#).

Albedo

The fraction of [solar radiation](#) reflected by a surface or object, often expressed as a percentage. Snow-covered surfaces have a high albedo, the surface albedo of soils ranges from high to low, and vegetation-covered surfaces and oceans have a low albedo. The Earth's planetary albedo varies mainly through varying cloudiness, snow, ice, leaf area and land cover changes.

Alpine

The biogeographic zone made up of slopes above the tree line, characterized by the presence of rosette-forming herbaceous plants and low shrubby slow-growing woody plants.

Anthropogenic

Resulting from or produced by human beings.

Anthropogenic emissions

Emissions of [greenhouse gases](#), greenhouse gas precursors, and [aerosols](#) associated with human activities, including the burning of [fossil fuels](#), [deforestation](#), [land-use changes](#), livestock, fertilization, etc.

Atmosphere

The gaseous envelope surrounding the Earth. The dry atmosphere consists almost entirely of nitrogen (78.1 % volume mixing ratio) and oxygen (20.9 % volume mixing ratio), together with a number of trace gases, such as argon (0.93 % volume mixing ratio), helium and radiatively active greenhouse gases such as [carbon dioxide](#) (0.03 % volume mixing ratio a century ago, 0.04 % now) and [ozone](#). In addition, the atmosphere contains the greenhouse gas water vapour, whose amounts are highly variable but typically around 1 % volume mixing ratio. The atmosphere also contains clouds and [aerosols](#).

B.

Barrier

novaná v článku 4.2 (a) [Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu \(UNFCCC\)](#), která počítá s navrženými aktivitami mezi rozvinutými zeměmi (a jejich společnostmi) a mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi (a jejich společnostmi). Účelem AIJ je umožnit smluvním stranám UNFCCC získat zkušenosti se společně zaváděnými projekty. Za projekty pilotní fáze AIJ se neudělují kredity. Dosud nebylo rozhodnuto o budoucnosti projektů AIJ a o tom, v jakém vztahu ke [Kjótským mechanismům](#) by měly být. Jako jednoduchá forma obchodu s povolenkami, představují AIJ a další návrhy založené na trhu potenciální mechanismus k povzbuzení dodatečného toku prostředků ke snížení emisí. Viz též [Mechanismus čistého rozvoje a Obchod s emisemi](#).

Albedo

Podíl [slunečního záření](#) odraženého povrchem nebo předmětem, často vyjadřovaný v procentech. Povrchy pokryté sněhem mají vysoké albedo, albedo povrchu půd sahá od vysokého k nízkému a povrchy pokryté vegetací a oceány mají nízké albedo. Planetární albedo Země se mění hlavně vlivem změn oblačnosti, sněhu, ledu, plochy listů a pokrývky země.

Alpínská zóna

Biogeografická zóna tvořená svahy nad hranicí lesa, charakterizovaná výskytem bylin s přízemní růžicí listů a nízkými křovinatými pomalu rostoucími dřevinami.

Antropogenní

Plynoucí z existence lidstva nebo jím produkovaný.

Antropogenní emise

Emise [skleníkových plynů](#), jejich prekurzorů a [aerosolů](#) spojené s lidskou činností, zahrnující spalování [fosilních paliv](#), [odlesňování](#), [změny využití půdy](#), chov hospodářského zvířectva, hnojení atd.

Atmosféra

Plynný obal obklopující Zemi. Suchá atmosféra je složena téměř úplně z dusíku (objemový směšovací poměr 78,1 %) a kyslíku (objemový směšovací poměr 20,9 %), společně s množstvím stopových plynů, jako je argon (objemový směšovací poměr 0,93 %) a helium, a radiačně aktivních skleníkových plynů, jako [oxid uhličitý](#) (objemový směšovací poměr býval 0,03 %, nyní je 0,04 %) a [ozón](#). Kromě toho atmosféra obsahuje skleníkový plyn vodní páru, jejíž množství je značně proměnné, běžně okolo 1 % objemového směšovacího poměru. Atmosféra obsahuje také oblačnost a [aerosoly](#).

Bariéra

Any obstacle to reaching a goal, [adaptation](#) or [mitigation](#) potential that can be overcome or attenuated by a policy, programme, or measure. *Barrier removal* includes correcting market failures directly or reducing the transactions costs in the public and private sectors by e.g. improving institutional capacity, reducing risk and uncertainty, facilitating market transactions, and enforcing regulatory policies.

Jakákoli překážka dosažení cíle, schopnosti [adaptace](#) nebo [zmírňování](#), kterou lze překonat nebo zmírnit politikou, plánem nebo opatřením. *Odstranění bariéry* zahrnuje nápravu tržních selhání přímo nebo snížením nákladů transakcí ve veřejném a soukromém sektoru, např. zlepšením funkce institucí, snížením rizika a nejistoty, usnadněním tržních transakcí a prosazením regulační politiky.

Mass balance (of glaciers, ice caps or ice sheets)

The balance between the mass input to an ice body (accumulation) and the mass loss (ablation, iceberg calving). Mass balance terms include the following: *Specific mass balance*: net mass loss or gain over a hydrological cycle at a point on the surface of a [glacier](#).

Total mass balance (of the glacier): The specific mass balance spatially integrated over the entire glacier area; the total mass a glacier gains or loses over a hydrological cycle.

Mean specific mass balance: The total mass balance per unit area of the glacier. If *surface* is specified (*specific surface mass balance*, etc.) then ice-flow contributions are not considered; otherwise, mass balance includes contributions from ice flow and iceberg calving. The specific surface mass balance is positive in the accumulation area and negative in the ablation area.

Bilance hmoty (ledovců, ledových čepic nebo ledových štítů)

Rozdíl mezi přírůstkem hmoty ledu (akumulací) a její ztrátou (ablací a tzv. telením čili odlamováním *ledových hor* z nich do moře). Pojmy týkající se bilance hmoty jsou následující:

Měrná bilance hmoty: Čistá ztráta nebo zisk hmoty za hydrologický cyklus v bodě na povrchu [ledovce](#).

Celková bilance hmoty (ledovce): Měrná bilance hmoty prostorově sečtená přes celou plochu ledovce; celková hmota, kterou ledovec získá nebo ztratí za rok nebo více let.

Střední měrná bilance hmoty: Celková bilance hmoty jednotkové plochy ledovce. Pokud jde o *povrchovou* (*měrnou povrchovou bilanci hmoty* atd.), tak příspěvky toku ledu neuvažujeme; jinak bilance hmoty zahrnuje příspěvky toku ledu a telení *ledových hor*. Měrná povrchová bilance hmoty je kladná v oblasti akumulace a záporná v oblasti ablace.

Biodiversity

The total diversity of all organisms and ecosystems at various spatial scales (from genes to entire [biomes](#)).

Biodiverzita

Celková rozmanitost všech organismů a ekosystémů v různých prostorových měřítkách (od genů po celé [biomy](#)).

Biome

A major and distinct regional element of the [biosphere](#), typically consisting of several ecosystems (e.g. [forests](#), rivers, ponds, swamps within a [region of similar climate](#)). Biomes are characterized by typical communities of plants and animals.

Biom

Větší a výrazná regionální součást [biosféry](#), obvykle sestávající z několika ekosystémů (např. [lesů](#), řek, rybníků, bažin v [regionu s podobným klimatem](#)). Biomy jsou charakterizovány typickými společenstvy rostlin a živočichů.

Sea-ice biome

The [biome](#) formed by all marine organisms living within or on the floating sea ice (frozen seawater) of the polar oceans.

Biom mořského ledu

Biom tvořený všemi mořskými organismy žijícími na plovoucím mořském ledu (zmrzlé mořské vodě) polárních oceánů nebo uvnitř mořského ledu.

Biomass

The total mass of living organisms in a given area or volume; recently dead plant material is often included as dead biomass. The quantity of biomass is expressed as a dry weight or as the *energy*, carbon, or nitrogen content.

Biomasa

Celková hmota živých organismů v dané oblasti nebo objemu; nedávno odumřelá rostlinná hmota bývá často zahrnuta jako mrtvá biomasa. Množství biomasy se vyjadřuje jako suchá hmotnost nebo jako [energie](#), obsah uhlíku nebo dusíku.

Biofuel

A fuel produced from organic matter or combustible oils produced by plants. Examples of biofuel include alcohol,

---

Biopalivo

Palivo vyráběné z organické hmoty nebo spalitelné oleje produkované rostlinami. Mezi příklady biopa-

black liquor from the paper-manufacturing process, wood, liv patří alkohol, sulfátový výluh z procesů výroby papíru, dřevo a sojový olej.

Biosphere (terrestrial and marine)

The part of the Earth system comprising all *ecosystems* and living organisms, in the *atmosphere*, on land (*terrestrial biosphere*) or in the oceans (*marine biosphere*), including derived dead organic matter, such as litter, soil organic matter and oceanic detritus.

Biosféra (pevninská a mořská)

Část zemského systému zahrnující všechny *ekosystémy* a žijící organismy v *atmosféře*, na zemi (*pevninská biosféra*) nebo v oceánech (*mořská biosféra*), obsahující i sekundární organickou hmotu, jako opad, půdní organickou hmotu a oceánský detritus (odumřelou organickou hmotu).

Coral bleaching

The paling in colour which results if a *coral* loses its symbiotic, energy-providing, organisms.

Blednutí korálů

Když *korál* přijde o své symbiotické, energii dodávající organismy, ztrácí barvu, což se nazývá blednutí korálů.

Boreal forest

Forests of pine, spruce, fir, and larch stretching from the east coast of Canada westward to Alaska and continuing from Siberia westward across the entire extent of Russia to the European Plain.

Boreální les

Les borovic, smrků, jedlí a modřínů táhnoucí se od východního pobřeží Kanady západně na Aljašku a pokračující ze Sibíře na západ přes celou rozlohu Ruska až do Evropy.

C.

Total Solar Irradiance (TSI)

The amount of *solar radiation* received outside the Earth's *atmosphere* on a surface normal to the incident radiation, and at the Earth's mean distance from the sun. Reliable measurements of solar radiation can only be made from space and the precise record extends back only to 1978. The generally accepted value is 1,368 Watts per square meter (W m^{-2}) with an accuracy of about 0.2 %. Variations of a few tenths of a percent are common, usually associated with the passage of sunspots across the solar disk. The solar cycle variation of TSI is on the order of 0.1 %. Source: AMS, 2000.

Celková sluneční ozáření (TSI), „sluneční konstanta“

Množství *slunečního záření* dopadající nad *atmosférou* na plochu kolmou ke slunečním paprskům ve střední vzdálenosti Země od Slunce. Spolehlivá měření slunečního záření mohou být prováděna pouze ve vesmíru a přesné záznamy sahají jen do roku 1978. Všeobecně přijímaná hodnota je 1368 wattů na metr čtvereční (Wm^{-2}) s přesností asi 0,2 %. Kolísání velikosti několika desetin procenta jsou běžná a obvykle spojená s přechodem slunečních skvrn přes sluneční disk. Kolísání „sluneční konstanty“ během slunečního cyklu je řádu 0,1 %. Zdroj: AMS, 2000.

Development path or pathway

An evolution based on an array of technological, economic, social, institutional, cultural, and biophysical characteristics that determine the interactions between natural and *human systems*, including production and consumption patterns in all countries, over time at a particular scale. *Alternative development paths* refer to different possible trajectories of development, the continuation of current trends being just one of the many paths.

Cesta vývoje, rozvoje

Vývoj založený na sadě technologických, ekonomických, sociálních, institucionálních, kulturních, a biofyzikálních vlastností, které určují vzájemné vztahy mezi přírodními a *lidskými systémy*, zahrnující způsoby výroby a spotřeby ve všech státech. *Alternativní cesty vývoje* označují různé možné trajektorie vývoje, přičemž pokračování současných trendů je pouze jednou z mnoha cest.

Sensitivity

Sensitivity is the degree to which a system is affected, either adversely or beneficially, by *climate variability* or *climate change*. The effect may be *direct* (e.g., a change in crop yield in response to a change in the mean, range, or variability of temperature) or *indirect* (e.g., damages caused by an increase in the frequency of coastal flooding due to *sea level rise*). This concept of sensitivity is not to be confused with *climate sensitivity*, which is defined separately above.

Citlivost

Citlivost je míra, nakolik je nějaký systém ovlivněn, ať příznivě, nebo nepříznivě, *proměnlivostí klimatu* nebo *změnou klimatu*. Tento vliv může být *přímý* (např. změna ve výnosech úrody jako odezva na změnu průměru teplot, jejich rozsahu nebo proměnlivosti) nebo *nepřímý* (např. škody v důsledku nárůstu četnosti pobřežních záplav způsobeného *vzestupem hladiny moře*). Toto pojetí citlivosti by se nemělo plést s *citlivostí klimatu*, která je zvlášť definována níže.

Climate sensitivity

In IPCC reports, *equilibrium climate sensitivity* refers to the equilibrium change in the annual mean [global surface temperature](#) following a doubling of the atmospheric [equivalent carbon dioxide concentration](#). Due to computational constraints, the equilibrium climate sensitivity in a [climate model](#) is usually estimated by running an atmospheric general circulation model coupled to a mixed-layer ocean model, because equilibrium climate sensitivity is largely determined by atmospheric processes. Efficient models can be run to equilibrium with a dynamic ocean.

The *transient climate response* is the change in the [global surface temperature](#), averaged over a 20-year period, centred at the time of atmospheric carbon dioxide doubling, that is, at year 70 in a 1 % yr⁻¹ compound carbon dioxide increase experiment with a global coupled climate model. It is a measure of the strength and rapidity of the surface temperature response to [greenhouse gas](#) forcing.

Citlivost klimatu

Ve zprávách IPCC *rovnovážná citlivost klimatu* označuje rovnovážnou změnu roční průměrné [globální povrchové teploty](#) v důsledku zdvojnásobení [ekvivalentní koncentrace oxidu uhličitého](#) v atmosféře. Vzhledem k výpočetním omezením je rovnovážná citlivost klimatu v [klimatickém modelu](#) obvykle odhadnuta z běhu modelu všeobecné cirkulace atmosféry spřaženého s modelem směšovací vrstvy oceánu, neboť rovnovážná citlivost klimatu je určena především atmosférickými procesy. Výkonné modely lze dopočítat až do dosažení rovnováhy s dynamickým oceánem.

Přechodná odezva klimatu je změna [globální povrchové teploty](#), průměrované přes dvacetileté období se středem v době zdvojnásobení atmosférického oxidu uhličitého, tj. v roce 70 při 1% ročním složeném nárůstu oxidu uhličitého v experimentu s globálním klimatickým modelem. Je to míra síly a rychlosti odezvy povrchové teploty na působení [skleníkových plynů](#).

CO₂

See [carbon dioxide](#).

CO₂

Viz [Oxid uhličitý](#).

CO₂-fertilization

See [Carbon dioxide fertilization](#).

CO₂-zúrodňování

Viz [Zúrodňování oxidem uhličitým](#).

D.

Tax

A *carbon tax* is a levy on the carbon content of [fossil fuels](#). Because virtually all of the carbon in fossil fuels is ultimately emitted as [carbon dioxide](#), a carbon tax is equivalent to an emission tax on each unit of [CO₂-equivalent emissions](#). An *energy tax* - a levy on the energy content of fuels - reduces demand for energy and so reduces carbon dioxide emissions from fossil fuel use. An *eco-tax* is designed to influence human behaviour (specifically economic behaviour) to follow an ecologically benign path. An *international carbon/emission/energy tax* is a tax imposed on specified sources in participating countries by an international agreement. A *harmonised tax* commits participating countries to impose a tax at a common rate on the same sources. A *tax credit* is a reduction of tax in order to stimulate purchasing of or investment in a certain product, like GHG emission reducing technologies. A *carbon charge* is the same as a carbon tax.

Daň

Uhlíková daň je vybírána z obsahu uhlíku ve *fosilních palivech*. Protože prakticky veškerý uhlík z fosilních paliv je nakonec vypuštěn jako [oxid uhličitý](#), uhlíková daň je rovnocenná emisní dani z jednotky emisí [ekvivalentu CO₂](#). *Energetická daň* – poplatek z obsahu energie paliv – snižuje poptávku po energii, a tím snižuje emise oxidu uhličitého z používání fosilních paliv. *Ekologická daň* je navržena tak, aby ovlivnila lidské chování (výslovně, ekonomické chování) směrem ke způsobu příznivému pro životní prostředí. *Mezinárodní uhlíková / emisní / energetická daň* je daň uvalená na vyjmenované zdroje ve smluvních státech mezinárodní dohody. *Harmonizovaná daň* zavazuje účastnické státy k uvalení daně na stejné zdroje ve společné sazbě. *Daňová úleva* je snížení daně za účelem podněcování poptávky po nebo investování do určitého výrobku, jako např. technologie snižující emise skleníkových plynů. *Uhlíkový poplatek* je to samé co uhlíková daň.

Detection and attribution

Climate varies continually on all time scales. *Detection* of [climate change](#) is the process of demonstrating that climate has changed in some defined statistical sense, without providing a reason for that change.

Detekce a přisouzení

Klima kolísá neustále na všech časových měřítkách. *Detekce změny klimatu* je postup prokázání, že klima se změnilo v jistém definovaném statistickém smyslu, aniž by poskytl zdůvodnění této změny. *Přisouzení* příčin

Attribution of causes of climate change is the process of establishing the most likely causes for the detected change with some defined level of *confidence*.

dané změny klimatu je postup stanovení nejpravděpodobnějších důvodů detekované změny s určitým definovaným stupněm *spolehlivosti*.

Discount rate

See *Discounting*

Diskontní sazba

Viz *Diskontování*

Discounting

A mathematical operation making monetary (or other) amounts received or expended at different points in time (years) comparable across time. The operator uses a fixed or possibly time-varying *discount rate* (>0) from year to year that makes future value worth less today. In a *descriptive discounting approach* one accepts the discount rates people (savers and investors) actually apply in their day-to-day decisions (*private discount rate*). In a *prescriptive (ethical or normative) discounting approach* the discount rate is fixed from a social perspective, e.g. based on an ethical judgement about the interests of future generations (*social discount rate*).

Diskontování

Matematická operace činící peněžní (nebo jiné) částky, získané nebo vydané v různých časech (letech), navzájem srovnatelné. Používá se v ní pevná nebo eventuálně časově proměnná meziroční *diskontní sazba* (>0), která snižuje budoucí hodnotu oproti současné. Při *popisném přístupu k diskontování* se užívá diskontní sazba, jíž lidé (vkladatelé a investoři) skutečně používají při svých každodenních rozhodnutích (*soukromá diskontní sazba*). Při *předpisovém přístupu (etickém nebo normativním) k diskontování* je diskontní sazba ze společenského hlediska pevná, např. založená na etickém posudku zájmů budoucích generací (*sociální diskontní sazba*).

Voluntary action

Informal programmes, self-commitments and declarations, where the parties (individual companies or groups of companies) entering into the action set their own targets and often do their own monitoring and reporting.

Dobrovolná akce

Neformální programy, vlastní závazky a prohlášení, kdy účastníci (jednotlivé společnosti nebo skupiny společností) pouštějící se do akce si sami stanovují cíle a často provádějí vlastní dohled a vydávají zprávy.

Voluntary agreement

An agreement between a government authority and one or more private parties to achieve environmental objectives or to improve environmental performance beyond *compliance* to regulated obligations. Not all voluntary agreements are truly voluntary; some include rewards and/or penalties associated with joining or achieving commitments.

Dobrovolná dohoda

Ujednání mezi vládním orgánem a jedním nebo více soukromými subjekty za účelem dosažení environmentálních cílů nebo zlepšení environmentálního chování za hranice *plnění* nařízených povinností. Ne všechny dobrovolné dohody jsou plně dobrovolné; některé zahrnují odměny a/nebo pokuty spojené s připojením se k závazkům nebo jejich splněním.

Interglacials

The warm periods between ice age glaciations. The previous interglacial, dated approximately from 129,000 to 116,000 years ago, is referred to as *Last Interglacial*. (AMS, 2000)

Doby meziledové

Teplá období mezi zaledněními dob ledových. Předcházející doba meziledová, datovaná přibližně do období před 129 až 116 tisíci let, se označuje jako *Poslední doba meziledová*. (AMS, 2000)

(Climate change) Impacts

The effects of *climate change* on natural and *human systems*. Depending on the consideration of *adaptation*, one can distinguish between potential impacts and residual impacts: – *Potential impacts*: all impacts that may occur given a projected change in climate, without considering *adaptation*. – *Residual impacts*: the impacts of climate change that would occur after adaptation. See also *aggregate impacts*, *market impacts*, and *non-market impacts*.

Dopady (klimatické změny)

Vlivy *změny klimatu* na přírodní a *lidské systémy*. V závislosti na zvážení *adaptace* rozlišujeme mezi možnými a reziduálními dopady: – *Možné dopady*: všechny dopady, které mohou nastat za dané projektované změny klimatu, nebereme-li v úvahu *adaptaci*. – *Reziduální dopady*: dopady změny klimatu, které nastanou po adaptaci. Viz též *Souhrnné dopady*, *Tržní dopady* a *Netržní dopady*.

Storm tracks

Originally, a term referring to the tracks of individual cyclonic weather systems, but now often generalized

---

Dráhy tlakových níží

Původně termín týkající se drah jednotlivých systémů počasí tlakových níží, nyní je často zobecňován jako

to refer to the [regions](#) where the main tracks of extratropical disturbances occur as sequences of low (cyclonic) and high (anticyclonic) pressure systems.

poukazující na [regiony](#), kde se vyskytují hlavní dráhy mimotropických poruch jako sledu systémů nízkého (cyklóny) a vysokého (anticyklóny) tlaku.

Dynamical ice discharge

Discharge of ice from [ice sheets](#) or [ice caps](#) caused by the dynamics of the ice sheet or ice cap (e.g. in the form of [glacier](#) flow, ice streams and calving icebergs) rather than by melt or [runoff](#).

Dynamický úbytek ledu

Úbytek ledu z [ledového příkrovu](#) nebo [ledové čepice](#) způsobený dynamikou příkrovu nebo ledové čepice (např. ve formě toku [ledovce](#), ledových proudů či tzv. telením – odlamováním ledových bloků aneb hor do moře) spíše než táním nebo [odtokem](#).

E.

Economic (mitigation) potential

See [Mitigation potential](#).

Ekonomický potenciál (zmírňování)

Viz [Potenciál zmírňování](#).

Ecosystem

A system of living organisms interacting with each other and their physical environment. The boundaries of what could be called an ecosystem are somewhat arbitrary, depending on the focus of interest or study. Thus, the extent of an ecosystem may range from very small spatial scales to, ultimately, the entire Earth.

Ekosystém

Systém živých organismů ovlivňujících se navzájem a se svým fyzickým prostředím. Hranice toho, co lze označit za ekosystém, nejsou vůbec ostré a záleží na předmětu zájmu nebo studia. Takže velikost ekosystému může sahat od velmi malých rozměrů až po celou Zemi.

CO₂-equivalent

Carbon dioxide-equivalent (CO₂-eq) emissions and concentrations

GHGs differ in their warming influence (radiative forcing) on the global climate system due to their different radiative properties and lifetimes in the atmosphere. These warming influences may be expressed through a common metric based on the radiative forcing of CO₂

Ekvivalent oxidu uhličitého

Emise a koncentrace ekvivalentu oxidu uhličitého

Skleníkové plyny se liší ve svém oteplovacím vlivu (radiačním působení) na globální klimatický systém podle svých rozdílných zářivých vlastností a době setrvání v ovzduší. Tyto oteplovací vlivy lze vyjádřit společnou mírou založenou na radiačním působení CO₂.

- **CO₂-equivalent emission** is the amount of CO₂ emission that would cause the same time-integrated radiative forcing, over a given time horizon, as an emitted amount of a long-lived GHG or a mixture of GHGs. The equivalent CO₂ emission is obtained by multiplying the emission of a GHG by its [Global Warming Potential \(GWP\)](#) for the given time horizon (this report uses 100-year GWPs). For a mix of GHGs it is obtained by summing the equivalent CO₂ emissions of each gas. Equivalent CO₂ emission is a standard and useful metric for comparing emissions of different GHGs but does not imply the same climate change responses (see WGI Chapter 2.10).
- **CO₂-equivalent concentration** is the concentration of CO₂ that would cause the same amount of radiative forcing as a given mixture of CO₂ and other forcing components (only GHGs or GHGs together with aerosols).

- **Ekvivalentní emise CO₂** jsou takové množství emitovaného CO₂, které by způsobilo stejné radiační působení, integrované přes daný časový horizont, jako skutečně emitované množství skleníkového plynu s dlouhou životností nebo směsi takových skleníkových plynů. Ekvivalent se vypočítá vynásobením emisí skleníkového plynu jeho [potenciálem globálního oteplování](#) pro daný časový horizont (v této zprávě jde o 100 let). Pro směs plynů se získá sečtením ekvivalentů pro každý z nich. Ekvivalent oxidu uhličitého je standardní a užitečnou mírou pro srovnávání emisí různých skleníkových plynů, ale neznamená, že takové emise vyvolávají tutéž změnu klimatu (viz kapitola 2.10 WGI).
- **Ekvivalentní koncentrace CO₂** je taková koncentrace CO₂, která by způsobila stejně velké radiační působení jako daná směs CO₂ a dalších působících složek (může jít pouze o skleníkové plyny, nebo o skleníkové plyny i aerosoly)

Equivalent carbon dioxide emission

See [CO₂-equivalent](#).

Ekvivalentní emise oxidu uhličitého

Viz [Ekvivalent oxidu uhličitého](#).

Equivalent carbon dioxide concentration

See [CO₂-equivalent](#).

Ekvivalentní koncentrace oxidu uhličitého

Viz [Ekvivalent oxidu uhličitého](#).

El Niño-Southern Oscillation (ENSO)

The term *El Niño* was initially used to describe a warm-water current that periodically flows along the coast of Ecuador and Perú disrupting the local fishery. It has since become identified with a basinwide warming of the tropical Pacific east of the dateline. This oceanic event is associated with a fluctuation of a global-scale tropical and subtropical surface pressure pattern called the *Southern Oscillation*. This coupled [atmosphere-ocean](#) phenomenon, with preferred time scales of two to about seven years, is collectively known as *El Niño-Southern Oscillation*, or *ENSO*. It is often measured by the surface pressure anomaly difference between Darwin and Tahiti and the sea surface temperatures in the central and eastern equatorial Pacific. During an ENSO event, the prevailing trade winds weaken, reducing upwelling and altering ocean currents such that the sea surface temperatures warm, further weakening the trade winds. This event has a great impact on the wind, sea surface temperature and precipitation patterns in the tropical Pacific. It has climatic effects throughout the Pacific [region](#) and in many other parts of the world, through global teleconnections. The cold phase of ENSO is called *La Niña*.

El Niño – Jižní oscilace (ENSO)

Termín *El Niño* byl původně použit k popisu teplého mořského proudu, který periodicky teče podél pobřeží Ekvádoru a Peru a narušuje místní rybnářství. Postupně byl určen pro popis rozsáhlého oteplení tropického Tichého oceánu východně od datové hranice. Tento jev v oceánu je doprovázen velkorozměrovou fluktuací pole přízemního tlaku v tropech a subtropích nazývanou *Jižní oscilace*. Tento spřážený [atmosféricko-oceánský](#) jev zasahující časové období od dvou do asi sedmi let je všeobecně znám jako *El Niño - Jižní oscilace*, neboli *ENSO*. Je často měřen rozdílem odchylek přízemního tlaku mezi Darwinem a Tahiti a povrchovou teplotou v centrální a východní části rovníkového Tichého oceánu. Během události ENSO slábne převládající pasátové proudění, což omezuje vzestup vody z hloubek vzhůru a pozměňuje oceánské proudění tak, že roste povrchová teplota, což dále oslabuje pasátové proudění. Tato událost má veliký vliv na pole větru, povrchové teploty oceánu a srážek v tropickém Tichém oceánu. Má vliv na klima v celém Pacifickém [regionu](#) a mnoha dalších částech světa skrze globální dálkové vazby. Studená fáze ENSO se nazývá *La Niña*.

Emission trajectory

A projected development in time of the emission of a [greenhouse gas](#) or group of greenhouse gases, [aerosols](#) and greenhouse gas precursors.

Emisní trajektorie

Projektovaný časový vývoj emisí [skleníkového plynu](#) nebo skupiny skleníkových plynů, [aerosolů](#) a prekurzorů skleníkových plynů.

Energy balance

The difference between the total incoming and total outgoing energy in the [climate system](#). If this balance is positive, warming occurs; if it is negative, cooling occurs. Averaged over the globe and over long time periods, this balance must be zero. Because the [climate system](#) derives virtually all its energy from the Sun, zero balance implies that, globally, the amount of incoming [solar radiation](#) on average must be equal to the sum of the outgoing reflected solar radiation and the outgoing [thermal infrared radiation](#) emitted by the climate system. A perturbation of this global radiation balance, be it [anthropogenic](#) or natural, is called [radiative forcing](#).

Energetická bilance

Rozdíl mezi celkovou vstupující a odcházející energií v [klimatickém systému](#). Pokud je tato bilance kladná, dochází k oteplování; je-li záporná, k ochlazování. Zprůměrovaná přes celou zeměkouli a přes dlouhá časová období musí být nulová. Protože [klimatický systém](#) získává prakticky veškerou svoji energii ze Slunce, nulová bilance znamená, že množství dopadajícího [slunečního záření](#) musí být v průměru globálně rovno součtu odcházejícího odraženého slunečního záření a odcházejícího [tepelného infračerveného záření](#) emitovaného klimatickým systémem. Narušení této globální radiační bilance, ať už [antropogenní](#) nebo přirozené, se nazývá [radiační působení](#).

Energy intensity

Energy intensity is the ratio of [energy](#) use to economic or physical output. At the national level, energy intensity is the ratio of total primary energy use or final energy use to [Gross Domestic Product](#).

Energetická intenzita

Energetická intenzita je poměr spotřeby [energie](#) k ekonomickému nebo fyzickému výkonu. Na národní úrovni je energetická intenzita poměr celkové primární energie nebo spotřeby finální energie k [hrubému domácímu produktu](#).

At the activity level, one can also use physical quantities in the denominator, e.g. litre fuel/vehicle km.

(*GDP, HDP*). Podle druhu činnosti lze ve jmenovateli použít také fyzikální veličiny, např. litr paliva / ujetý km.

Energy efficiency

Ratio of useful *energy* output of a system, conversion process or activity, to its energy input.

Energetická účinnost

Poměr užitečného energetického výkonu systému, procesu přeměny nebo činnosti k jejich energetickému příkonu.

Energy

The amount of work or heat delivered. Energy is classified in a variety of types and becomes useful to human ends when it flows from one place to another or is converted from one type into another. *Primary energy* (also referred to as *energy sources*) is the energy embodied in natural resources (e.g., coal, crude oil, natural gas, uranium) that has not undergone any anthropogenic conversion. This primary energy needs to be converted and transported to become *usable energy* (e.g. light). *Renewable energy* is obtained from the continuing or repetitive currents of energy occurring in the natural environment, and includes non-carbon technologies such as solar energy, hydropower, wind, tide and waves, and geothermal heat, as well as carbon neutral technologies such as biomass. *Embodied energy* is the energy used to produce a material substance (such as processed metals, or building materials), taking into account energy used at the manufacturing facility (zero order), energy used in producing the materials that are used in the manufacturing facility (first order), and so on.

Energie

Dodané množství práce nebo tepla. Rozlišujeme různé druhy energie. Energie slouží lidským cílům, pokud proudí z jednoho místa na druhé nebo je přeměňována z jednoho druhu na jiný. *Primární energie* (označovaná také jako *zdroje energie*) je energie obsažená v přírodních zdrojích (např. uhlí, ropě, zemním plynem, uranu), která neprošla jakoukoli antropogenní přeměnou. Tato primární energie musí být přeměněna a transportována, aby se stala *využitelnou energií* (např. světlem). *Obnovitelná energie* se získává z trvalého nebo opakovaného toku energie působícího v přírodním prostředí a zahrnuje bezuhlíkové technologie, jako jsou solární energie, síla vody, větru, přílivu a vln a geotermální teplo, a rovněž uhlíkově neutrální technologie jako je užití biomasy. *Vložená (či šedá) energie* je energie použitá při výrobě materiálů (např. zpracování kovů nebo stavebních materiálů), zahrnující energii užitou zpracovatelským zařízením (nultý řád), energii využitou při výrobě materiálů použitých ve zpracovatelském zařízení (první řád) a tak dále.

Erosion

The process of removal and transport of soil and rock by weathering, mass wasting, and the action of streams, *glaciers*, waves, winds, and underground water.

Eroze

Proces rozrušení a přenosu půdy a horniny zvětráváním, svahovými pohyby a činnostmi vodních toků, *ledovců*, vln, větru a spodní vody.

Evapotranspiration

The combined process of water evaporation from the Earth's surface and transpiration from vegetation.

Evapotranspirace

Složený proces odpařování vody z povrchu Země a vypařování z vegetace.

F.

F-gases

This term refers to the groups of gases *hydrofluorocarbons*, *perfluorocarbons*, and *sulphurhexafluoride*, which are covered under the *Kyoto Protocol*.

F-plyny

Tento termín označuje skupiny plynů *hydrofluoruhlovodíky*, *zcela fluorované uhlovodíky* a *fluorid sírový*, kterých se týká *Kjótský protokol*.

Phenology

The study of natural phenomena in biological systems that recur periodically (e.g., development stages, migration) and their relation to *climate* and seasonal changes.

Fenologie

Věda o přirozených jevech v biologických systémech, které se periodicky opakují (např. vývojová stádia, migrace), a jejich vztahu ke *klimatu* a sezónním změnám.

Sulphurhexafluoride (SF₆)

One of the six *greenhouse gases* to be curbed under the *Kyoto Protocol*. It is largely used in heavy industry to insulate high-voltage equipment and to assist in the manu-

Fluorid sírový (SF₆)

Jeden ze šesti *skleníkových plynů*, který se má omezovat podle *Kjótského protokolu*. Je široce používán v těžkém průmyslu jako izolace vysokona-

facturing of cable-cooling systems and semi-conductors. pět'ových zařízení a při výrobě polovodičů a systémů chladících kabely.

Fossil fuels

Carbon-based fuels from fossil hydrocarbon deposits, including coal, peat, oil, and natural gas.

Fosilní paliva

Uhlíkatá paliva z fosilních usazenin uhlovodíků, zahrnující uhlí, rašelinu, ropu a zemní plyn.

Photosynthesis

The process by which green plants, algae and some bacteria take [carbon dioxide](#) from the air (or bicarbonate in water) to build carbohydrates. There are several pathways of photosynthesis with different responses to atmospheric carbon dioxide concentrations. See [Carbon dioxide fertilization](#).

Fotosyntéza

Proces, při kterém zelené rostliny, řasy a některé bakterie odebírají ze vzduchu [oxid uhličitý](#) (nebo uhličitanové ionty z vody) k tvorbě sacharidů. Existuje několik typů fotosyntézy s různou odezvou na koncentraci oxidu uhličitého v atmosféře. Viz [Zúrodňování oxidem uhličitým](#).

G.

Global surface temperature

The global surface temperature is an estimate of the global mean surface air temperature. However, for changes over time, only anomalies, as departures from a climatology, are used, most commonly based on the area-weighted global average of the sea surface temperature anomaly and land surface air temperature anomaly.

Globální povrchová teplota

Globální povrchová teplota je odhad globální průměrné teploty vzduchu u povrchu (měří se ve výšce 2 m nad terénem). Avšak pro časové změny se používají pouze odchylky od klimatického normálu, nejčastěji založené na globálním prostorově váženém průměru odchylek povrchové teploty moře a odchylek teploty vzduchu u povrchu pevniny.

H.

Halocarbons

A collective term for the group of partially halogenated organic species, including the chlorofluorocarbons (CFCs), hydrochlorofluorocarbons (HCFCs), hydrofluorocarbons (HFCs), halons, methyl chloride, methyl bromide, etc. Many of the halocarbons have large [Global Warming Potentials](#). The chlorine and bromine containing halocarbons are also involved in the depletion of the [ozone](#) layer.

Halogenované uhlovodíky

Souhrnný název skupiny částečně halogenovaných organických sloučenin, zahrnující chlorofluoruhlovodíky (CFCs), hydrogenované chlorofluoruhlovodíky (HCFCs), hydrofluoruhlovodíky (HFCs), halony, metylchlorid, metylbromid a jiné. Mnohé z halogenovaných uhlovodíků mají značné [potenciály globálního oteplování \(GWP\)](#). Halogenované uhlovodíky obsahující chlór a bróm se také podílejí na poškození [ozónové](#) vrstvy.

Model hierarchy

See [Climate model](#)

Hierarchie modelů

Viz [Klimatický model](#)

(Climate change) Impact assessment

The practice of identifying and evaluating, in monetary and/or non-monetary terms, the effects of [climate change](#) on natural and [human systems](#).

Hodnocení dopadu (klimatické změny)

Postup rozpoznání a ohodnocení vlivů [změny klimatu](#) na přírodní a [lidské systémy](#) po stránce finanční a/nebo jiné.

Gross Domestic Product (GDP)

Gross Domestic Product (GDP) is the monetary value of all goods and services produced within a nation.

Hrubý domácí produkt (GDP)

Hrubý domácí produkt (GDP, HDP) je peněžní hodnota veškerého zboží a služeb vytvořených uvnitř státu.

Hydrofluorocarbons (HFCs)

One of the six [greenhouse gases](#) or groups of greenhouse gases to be curbed under the [Kyoto Protocol](#). They are produced commercially as a substitute for chlorofluorocarbons. HFCs largely are used in refrigeration and semiconductor manufacturing. See [Halocarbons](#)

Hydrofluoruhlovodíky (HFCs)

Jeden ze šesti [skleníkových plynů](#) nebo jejich skupin omezených podle [Kjótského protokolu](#). Vyrábějí se komerčně jako náhrady chlorofluoruhlovodíků. HFCs jsou široce používány v chladicích zařízeních a v průmyslové výrobě polovodičů. Viz [Halogenované uhlovodíky](#)

Hydrochlorofluorocarbons (HCFCs)

See [Halocarbons](#)

Hydrogenované chlorofluorouhlovodíky (HCFCs)

Viz [Halogenované uhlovodíky](#)

Hydrological cycle

The cycle in which water evaporates from the oceans and the land surface, is carried over the Earth in atmospheric circulation as water vapour, condensates to form clouds, precipitates again as rain or snow, is intercepted by trees and vegetation, provides [runoff](#) on the land surface, infiltrates into soils, recharges groundwater, discharges into streams, and ultimately, flows out into the oceans, from which it will eventually evaporate again (AMS, 2000). The various systems involved in the hydrological cycle are usually referred to as *hydrological systems*.

Hydrologický cyklus

Cyklus, v němž se voda vypařuje z oceánů a povrchu země, je přenášena přes Zemi atmosférickou cirkulací jako vodní pára, kondenzuje ve formě oblačnosti, vypadává ve formě deště a sněhu, je zachycena stromy a vegetací, [odtéká](#) po povrchu země, proniká do půdy, doplňuje spodní vodu, tvoří vodní toky a nakonec se vlévá do oceánů, ze kterých se bude posléze znovu vypařovat (AMS, 2000). Rozmanité systémy zapojené do hydrologického cyklu se obvykle označují jako *hydrologické systémy*.

Hydrological systems

See [Hydrological cycle](#)

Hydrologický systém

Viz [Hydrologický cyklus](#)

Hydrosphere

The component of the [climate system](#) comprising liquid surface and subterranean water, such as oceans, seas, rivers, fresh water lakes, underground water, etc.

Hydrosféra

Složka [klimatického systému](#) zahrnující vodní povrchy a podzemní vodu, tedy oceány, moře, řeky, sladkovodní jezera, spodní vodu atd.

CH.

Chlorofluorocarbons (CFCs)

See [Halocarbons](#)

Chlorofluorouhlovodíky (CFCs)

Viz [Halogenované uhlovodíky](#)

I.**Implementation**

Implementation describes the actions taken to meet commitments under a treaty and encompasses legal and effective phases. *Legal implementation* refers to legislation, regulations, judicial decrees, including other actions such as efforts to administer progress which governments take to translate international accords into domestic law and policy. *Effective implementation* needs policies and programmes that induce changes in the behaviour and decisions of target groups. Target groups then take effective measures of mitigation and adaptation. See also [Compliance](#).

Implementace

Implementace popisuje činnosti prováděné ke splnění závazků plynoucích ze smlouvy a zahrnuje právní a faktickou fázi. *Právní implementace* se vztahuje k legislativě, předpisům, soudním nařízením a zahrnuje další činnosti např. snahu o dosažení pokroku, který vláda podniká při zavádění mezinárodních dohod do domácího právního řádu a do politiky. *Faktická implementace* vyžaduje strategie a programy vyvolávající změny v chování a rozhodování cílových skupin. Cílové skupiny pak přijímají účinná zmírňující a adaptační opatření. Viz též [Plnění](#).

Infectious disease

Any disease caused by microbial agents that can be transmitted from one person to another or from animals to people. This may occur by direct physical contact, by handling of an object that has picked up infective organisms, through a disease carrier, via contaminated water, or by spread of infected droplets coughed or exhaled into the air.

Infekční onemocnění

Jakékoli onemocnění způsobené mikrobiálními činiteli přenosnými z člověka na člověka nebo ze zvířat na lidi. Přenos může nastat přímým fyzickým kontaktem, manipulací s předmětem zasaženým infekčním organismem, skrze přenašeče onemocnění, kontaminovanou vodou nebo šířením vykašlaných a vydechnutých infikovaných kapének ve vzduchu.

Infrastructure

The basic equipment, utilities, productive enterprises, installations, and services essential for the development, operation, and growth of an organization, city, or nation.

Infrastruktura

Základní technické vybavení a zařízení, výrobní závody, instalace a služby nutné pro vývoj, činnost a růst nějaké organizace, města nebo státu.

J.

Joint Implementation (JI)

A market-based implementation mechanism defined in Article 6 of the [Kyoto Protocol](#), allowing [Annex I](#) countries or companies from these countries to implement projects jointly that limit or reduce emissions or enhance [sinks](#), and to share the Emissions Reduction Units. JI activity is also permitted in Article 4.2(a) of the [United Nations Framework Convention on Climate Change \(UNFCCC\)](#). See also [Kyoto Mechanisms](#); [Activities Implemented Jointly](#).

Integrated assessment

A method of analysis that combines results and models from the physical, biological, economic and social sciences, and the interactions between these components in a consistent framework to evaluate the status and the consequences of environmental change and the policy responses to it. Models used to carry out such analysis are called *Integrated Assessment Models*.

Integrated water resources management (IWRM)

The prevailing concept for water management which, however, has not been defined unambiguously. IWRM is based on four principles that were formulated by the International Conference on Water and the Environment in Dublin, 1992: 1) fresh water is a finite and vulnerable resource, essential to sustain life, development and the environment; 2) water development and management should be based on a participatory approach, involving users, planners and policymakers at all levels; 3) women play a central part in the provision, management and safeguarding of water; 4) water has an economic value in all its competing uses and should be recognized as an economic good.

Extreme weather event

An event that is rare at a particular place and time of year. Definitions of “rare” vary, but an extreme weather event would normally be as rare as or rarer than the 10th or 90th [percentile](#) of the observed probability density function. By definition, the characteristics of what is called *extreme weather* may vary from place to place in an absolute sense. Single extreme events cannot be simply and directly attributed to [anthropogenic climate change](#), as there is always a finite chance the event in question might have occurred naturally. When a pattern of extreme weather persists for some time, such as a season, it may be classed as an *extreme climate event*, especially if it yields an average or total that is itself extreme (e.g., [drought](#) or heavy rainfall over a season).

Catchment

Společná implementace (JI)

Tržní mechanismy implementace definované v článku 6 [Kjótského protokolu](#), umožňující státům [Dodatku I](#) nebo společnostem z těchto zemí zavádět společně projekty, které omezují nebo snižují emise nebo zvětšují [propady](#), a sdílet jednotky snížení emisí (ERU). Činnost JI je též obsažena ve článku 4.2 (a) [Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu \(UNFCCC\)](#). Viz též [Kjótské mechanismy](#); [Aktivity zaváděné společně \(AIJ\)](#).

Jednotné hodnocení

Metoda analýzy, která spojuje výsledky a modely z fyzikálních, biologických, ekonomických a společenských věd a vzájemné vztahy mezi těmito složkami v konzistentní systém pro zhodnocení stavu a následků změn životního prostředí a na ně odpovídající politiky. Modely používané k provedení takové analýzy se nazývají *Modely jednotného hodnocení (IAM)*.

Integrovaný management vodních zdrojů (IWRM)

Převládající koncept vodního managementu, který nicméně nebyl jednoznačně definován. IWRM je založen na čtyřech principech, které byly formulovány Mezinárodní konferencí o vodě a životním prostředí (ICWE) v Dublinu v roce 1992: 1) pitná voda je omezený a zranitelný zdroj, nezbytný k zachování života, rozvoje a životního prostředí; 2) management a rozvoj vodního hospodářství by měl být založen na přístupu zahrnujícím účast všech spotřebitelů, projektantů a politických činitelů na všech úrovních; 3) ženy hrají hlavní úlohu v obstarávání, správě a ochraně vody; 4) voda má ekonomickou hodnotu ve všech svých konkurujících si použitích a měla by být uznána jako ekonomický statek.

Jev extrémního počasí

Jev, který je na konkrétním místě a v dané roční době mimořádný. Definice přívlastku „mimořádný“ se liší, ale jev extrémního počasí by měl normálně být stejně nebo méně častý než 10. nebo 90. [percentil](#) pozorované hustoty pravděpodobnosti výskytu. Vlastnosti toho, co se nazve *extrémní počasí*, se mohou samozřejmě v absolutním smyslu lišit od místa k místu. Jednotlivý extrémní jev nemůže být jednoduše a přímo přisouzen [antropogenní změně klimatu](#), neboť vždy je určitá pravděpodobnost, že se dotýčný jev mohl vyskytnout přirozeně. Když charakter extrémního počasí přetrvává nějakou dobu, třeba sezónu, může být označen jako *extrémní klimatický jev*, obzvláště pokud přináší průměr nebo úhrn, který je sám extrémní (např. sezónní [sucho](#) nebo vydatné srážky).

Jímací oblast

Uptake

The addition of a substance of concern to a reservoir. The uptake of carbon containing substances, in particular [carbon dioxide](#), is often called (*carbon*) *sequestration*.

Jímání

Příjem uvažované látky do zásobníku. Jímání látek obsahujících uhlík, konkrétně [oxidu uhličitého](#), se často nazývá *ukládání (uhlíku)*.

K.**Kyoto Mechanisms (also called Flexibility Mechanisms)**

Economic mechanisms based on market principles that parties to the [Kyoto Protocol](#) can use in an attempt to lessen the potential economic impacts of [greenhouse gas emission](#)-reduction requirements. They include [Joint Implementation](#) (Article 6), [Clean Development Mechanism](#) (Article 12), and [Emissions Trading](#) (Article 17).

Kjótské mechanismy (také nazývané Flexibilní mechanismy)

Ekonomické mechanismy založené na tržních principech, které mohou smluvní strany [Kjótského protokolu](#) použít při pokusu o zmenšení možných ekonomických dopadů požadavků na snížení emisí [skleníkových plynů](#). Zahrnují [Společnou implementaci](#) (článek 6), [Mechanismus čistého rozvoje](#) (článek 12) a [Obchod s emisemi](#) (článek 17).

Kyoto Protocol

The Kyoto Protocol to the [United Nations Framework Convention on Climate Change \(UNFCCC\)](#) was adopted in 1997 in Kyoto, Japan, at the Third Session of the Conference of the Parties (COP) to the UNFCCC. It contains legally binding commitments, in addition to those included in the UNFCCC. Countries included in [Annex B](#) of the Protocol (most Organization for Economic Cooperation and Development countries and countries with [economies in transition](#)) agreed to reduce their [anthropogenic greenhouse gas](#) emissions ([carbon dioxide](#), [methane](#), [nitrous oxide](#), [hydrofluorocarbons](#), [perfluorocarbons](#), and [sulphur hexafluoride](#)) by at least 5 % below 1990 levels in the commitment period 2008 to 2012. The Kyoto Protocol entered into force on 16 February 2005.

Kjótský protokol

Kjótský protokol k [Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu \(UNFCCC\)](#) byl přijat v roce 1997 v japonském Kjótu na Třetím zasedání (TS) Konference smluvních stran (COP) UNFCCC. Obsahuje právně vymahatelné závazky vedle těch, které jsou uvedeny v UNFCCC. Státy zahrnuté v [Dodatku B](#) protokolu (většina zemí Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) a zemí s [transformující se ekonomikou](#)) souhlasily se snížením svých emisí [antropogenních skleníkových plynů](#) ([oxidu uhličitého](#), [metanu](#), [oxidu dusného](#), [hydrofluoruhlodíků](#), [zcela fluorovaných uhlovlodíků](#) a [fluoridu sírového](#)) o nejméně 5 % pod úroveň roku 1990 v závazném období let 2008 až 2012. Kjótský protokol vstoupil v platnost 16. února 2005.

Climate

Climate in a narrow sense is usually defined as the average weather, or more rigorously, as the statistical description in terms of the mean and variability of relevant quantities over a period of time ranging from months to thousands or millions of years. The classical period for averaging these variables is 30 years, as defined by the World Meteorological Organization. The relevant quantities are most often surface variables such as temperature, precipitation and wind. Climate in a wider sense is the state, including a statistical description, of the [climate system](#). In various parts of this report different averaging periods, such as a period of 20 years, are also used.

Klima

Klima v užším smyslu je obvykle definováno jako průměrné počasí nebo přesněji jako statistický popis v pojmech střední hodnoty a proměnlivosti relevantních veličin přes časové období v rozmezí od měsíců po tisíce nebo milióny let. Klasické období pro průměrování těchto veličin je 30 let podle definice Světové meteorologické organizace (WMO). Relevantní veličiny jsou nejčastěji povrchové proměnné jako teplota, srážky nebo vítr. Klima v širším smyslu je stav [klimatického systému](#) zahrnující statistický popis. V různých částech této publikace jsou použita různá průměrovací období, např. dvacetileté období.

Climate feedback

An interaction mechanism between processes in the [climate system](#) is called a climate feedback when the result of an initial process triggers changes in a second process that in turn influences the initial one. A positive feedback intensifies the original process, and a negative

Klimatická zpětná vazba

Interakční mechanismus mezi procesy v [klimatickém systému](#) se nazve klimatická zpětná vazba, pokud výsledek výchozího procesu způsobí změny v jiném procesu, které znovu ovlivňují výchozí proces. Pozitivní zpětná vazba zesiluje původní proces a negativní

feedback reduces it.

Climate model

A numerical representation of the *climate system* based on the physical, chemical and biological properties of its components, their interactions and *feedback* processes, and accounting for all or some of its known properties. The climate system can be represented by models of varying complexity, that is, for any one component or combination of components a spectrum or hierarchy of models can be identified, differing in such aspects as the number of spatial dimensions, the extent to which physical, chemical or biological processes are explicitly represented, or the level at which empirical parametrizations are involved. *Coupled Atmosphere-Ocean General Circulation Models (AOGCMs)* provide a representation of the climate system that is near the most comprehensive end of the spectrum currently available. There is an evolution towards more complex models with interactive chemistry and biology (see WGI Chapter 8). Climate models are applied as a research tool to study and simulate the *climate*, and for operational purposes, including monthly, seasonal and interannual *climate predictions*.

Climate scenario

A plausible and often simplified representation of the future *climate*, based on an internally consistent set of climatological relationships that has been constructed for explicit use in investigating the potential consequences of *anthropogenic climate change*, often serving as input to impact models. *Climate projections* often serve as the raw material for constructing climate scenarios, but climate scenarios usually require additional information such as about the observed current climate. A *climate change scenario* is the difference between a climate scenario and the current climate.

Climate system

The climate system is the highly complex system consisting of five major components: the *atmosphere*, the *hydrosphere*, the *cryosphere*, the land surface and the *biosphere*, and the interactions between them. The climate system evolves in time under the influence of its own internal dynamics and because of *external forcings* such as volcanic eruptions, solar variations and *anthropogenic forcings* such as the changing composition of the atmosphere and *land-use change*.

Combined Heat and Power (CHP)

The use of waste heat from thermal electricity generation plants. The heat is e.g. condensing heat from steam turbines or hot flue gases exhausted from gas turbines, for industrial use, buildings or district heating. Also called *co-generation*.

ho oslabuje.

Klimatický model

Numerické vyjádření *klimatického systému* založené na fyzikálních, chemických a biologických vlastnostech jeho složek, jejich interakcí a procesů *zpětných vazeb* a vysvětlující všechny nebo některé jeho známé vlastnosti. Klimatický systém může být reprezentován modely různé složitosti, to jest, pro libovolnou složku nebo kombinaci složek může být identifikována paleta nebo hierarchie modelů, lišících se v takových aspektech jako počet prostorových dimenzí, stupeň, do něhož jsou fyzikální, chemické nebo biologické procesy explicitně vyjádřeny, nebo míra, do níž jsou zahrnuty empirické parametrizace. *Modely všeobecné cirkulace s vazbou atmosféra-oceán (AOGCMs)* poskytují zpodobnění klimatického systému, jejíž komplexnost je blízká maximu, které současné metody umožňují. Ve vývoji jsou ještě komplexnější modely se vzájemně působícím chemismem a biologií (viz kapitolu 8 WGI). Klimatické modely se využívají jako výzkumné nástroje ke studiu a simulacím *klimatu* i pro operativní účely zahrnující měsíční, sezónní a meziroční *předpovědi klimatu*.

Klimatický scénář

Pravděpodobné a často zjednodušené vyjádření budoucího *klimatu* založené na vnitřně konzistentním souboru klimatologických vztahů, které byly vytvořeno za jasným účelem vyšetření potenciálních důsledků *antropogenní změny klimatu* a které často slouží jako vstup do dopadových modelů. *Projekce klimatu* často slouží jako podklad pro konstrukci klimatických scénářů, ale klimatický scénář obvykle vyžaduje dodatečnou informaci např. o pozorovaném současném klimatu. *Scénář změny klimatu* je rozdíl mezi klimatickým scénářem a současným klimatem.

Klimatický systém

Klimatický systém je vysoce složitý systém sestávající z pěti hlavních složek: *atmosféry*, *hydrosféry*, *kryosféry*, povrchu země a *biosféry*, a vzájemných vztahů mezi nimi. Klimatický systém se vyvíjí v čase vlivem své vlastní vnitřní dynamiky a v důsledku *vnějšího působení*, jako jsou vulkanické erupce, sluneční změny a *antropogenní* působení zahrnující změny složení atmosféry a *změnu využití půdy*.

Kogenerace tepla a elektřiny (CHP)

Využití odpadního tepla z tepelných elektráren v průmyslu nebo pro vytápění budov nebo městských čtvrtí. Tímto teplem je např. kondenzační teplo z parních turbín nebo horké kouřové plyny unikající z plynových turbín.

Coral

The term *coral* has several meanings, but is usually the common name for the Order Scleractinia, all members of which have hard limestone skeletons, and which are divided into reef-building and non-reef-building, or cold- and warm- water corals. See [Coral bleaching](#); [Coral reefs](#).

Korál

Termín *korál* je obvykle běžné pojmenování řádu Scleractinia, jehož všichni zástupci mají tvrdou skořápku a dělí se podle toho, jestli staví korálové útesy či ne, a na teplo- a studenodvodní korály. Viz [Blednutí korálů](#); [Korálové útesy](#).

Coral reefs

Rock-like limestone structures built by [corals](#) along ocean coasts (*fringing reefs*) or on top of shallow, submerged banks or shelves (*barrier reefs*, *atolls*), most conspicuous in tropical and subtropical oceans.

Korálové útesy

Vápenčové struktury podobné skalám stavěné [korály](#) podél pobřeží oceánů (*lemující útesy*) nebo na vrchu mělkých, podmořských lavic nebo svahů (*bariérové útesy*, *atoly*), nejnápadnější v tropických a subtropických oceánech.

Cryosphere

The component of the [climate system](#) consisting of all snow, ice and [frozen ground](#) (including [permafrost](#)) on and beneath the surface of the Earth and ocean. See also [Glacier](#); [Ice sheet](#).

Kryosféra

Složka [klimatického systému](#) skládající se ze všeho sněhu, ledu a [zamrzlé půdy](#) (včetně [permafrostu](#)) na a pod povrchem země a oceánu. Viz též [Ledovec](#); [Ledový příkrov](#).

L.

Ice cap

A dome shaped ice mass, usually covering a highland area, which is considerably smaller in extent than an [ice sheet](#).

Ledová čepice

Masa ledu ve tvaru kopule, obvykle pokrývající horskou oblast podstatně menšího rozsahu než [ledový příkrov](#).

Glacial lake

A lake formed by [glacier](#) meltwater, located either at the front of a glacier (known as a *proglacial lake*), on the surface of a glacier (*supraglacial lake*), within the glacier (*englacial lake*) or at the glacier bed (*subglacial lake*).

Ledovcové jezero

Jezero vytvořené vodou z tajícího [ledovce](#), umístěné buď na čele ledovce (známé jako *proglaciální jezero*), na povrchu ledovce (*supraglaciální jezero*), uvnitř ledovce (*englaciální jezero*) nebo na ledovcovém podloží (*subglaciální jezero*).

Glacier

A mass of land ice which flows downhill under gravity (through internal deformation and/or sliding at the base) and is constrained by internal stress and friction at the base and sides. A glacier is maintained by accumulation of snow at high altitudes, balanced by melting at low altitudes or discharge into the sea. See [Mass balance](#)

Ledovec

Hmota pevninského ledu tekoucí z kopce působením gravitace (prostřednictvím vnitřní deformace a/nebo klouzáním po podkladu) a omezená vnitřním napětím a třením vespod a po stranách. Ledovec je udržován hromaděním sněhu ve vysokých nadmořských výškách v kombinaci s táním v nízkých nadmořských výškách nebo odlamováním do moře. Viz [Bilance hmoty](#). (Ve starém českém názvosloví se jako ledovec označovala jakákoliv velká masa ledu, asi z nezvyku na jiné ledové útvary než alpské. Rozlehlejší útvary zakrývající i vrcholky hor, z nichž led odtéká do více stran, v překladech ale označujeme samostatnými pojmy [ledová čepice](#) a [ledový příkrov \(štít\)](#) – ty na okrajích obvykle obsahují řadu ledovců. Jako „ledovec“ se lidově označuje i plovoucí blok ledu odlomený z čela ledové masy, která se sune do moře, např. ze skutečného ledovce; takový blok se anglicky nazývá jako iceberg čili ledová hora. Liší se od (ploché, nízké) kry, která vnikla mrznutím moře, viz [Mořský led](#). Chce-li autor českého textu zdůraznit, že má na mysli skutečný ledovec – glacier, může jej označit jako „horský ledovec“.

– poznámky překladatele)

Ice core

A cylinder of ice drilled out of a [glacier](#) or *ice sheet*.

Ledové jádro

Led válcového tvaru vyvrtaný z [ledovce](#) nebo [ledového příkrovu](#).

Ice sheet

A mass of land ice that is sufficiently deep to cover

Ledový příkrov (štít)

Masa pevninského ledu dostatečně silná na to, aby zakry-

most of the underlying bedrock topography, so that its shape is mainly determined by its dynamics (the flow of the ice as it deforms internally and/or slides at its base). An ice sheet flows outwards from a high central ice plateau with a small average surface slope. The margins usually slope more steeply, and most ice is discharged through fast-flowing ice streams or outlet *glaciers*, in some cases into the sea or into ice shelves floating on the sea. There are only three large ice sheets in the modern world, one on Greenland and two on Antarctica, the East and West Antarctic Ice Sheet, divided by the Transantarctic Mountains. During glacial periods there were others. Analogous ice bodies of smaller extent (below 50 000 km²) are called *ice caps*.

la většinu reliéfu podložní skály, takže její tvar je určen především její dynamikou (vnitřními deformacemi ledu a/nebo klouzáním po podkladu). Pevninský ledový příkrov teče směrem ven z ústřední náhorní plošiny s malým průměrným povrchovým sklonem. Okraje obvykle klesají strměji a většina ledu je odebírána vybíhajícími *ledovci* nebo rychle tekoucími proudy ledu, v některých případech do moře nebo do ledových šelfů plovoucích na moři. V současném světě jsou jen tři velké pevninské ledové příkrovy. Jeden v Grónsku a dva v Antarktidě: Východo- a Západoantarktický ledový štít, dělítkem mezi nimi je Transantarktické pohoří. Během dob ledových bylo ledových příkrovů více. Podobné útvary, ale s rozlohou menší než 50 000 km², se nazývají *ledové čepice*.

Forest

A vegetation type dominated by trees. Many definitions of the term forest are in use throughout the world, reflecting wide differences in biogeophysical conditions, social structure, and economics. Particular criteria apply under the *Kyoto Protocol*. For a discussion of the term *forest* and related terms such as *afforestation*, *reforestation*, and *deforestation* see the IPCC Special Report on Land Use, Land-Use Change, and Forestry (IPCC, 2000). See also the Report on Definitions and Methodological Options to Inventory Emissions from Direct Human-induced Degradation of Forests and Degradation of Other Vegetation Types (IPCC, 2003)

Les

Vegetační typ, ve kterém převládají stromy. Po celém světě se používá mnoho definic pojmu les, což odráží značné rozdíly v biogeofyzikálních podmínkách, společenské struktuře a hospodářství. Konkrétní kritéria platí podle *Kjótského protokolu*. Diskuse termínu les a souvisejících pojmů jako *zalesňování*, *znovuzalesňování* a *odlesňování* je uvedena ve Zprávě IPCC o využití půdy, změnách využití půdy a lesnictví (IPCC, 2000). Rovněž ve Zprávě o definicích a metodologických možnostech inventarizace emisí z degradace lesa a ničení dalších typů vegetace vyvolaných přímo člověkem (IPCC, 2003).

Human system

Any system in which human organisations play a major role. Often, but not always, the term is synonymous with *society* or *social system* e.g., agricultural system, political system, technological system, economic system; all are human systems in the sense applied in the Fourth Assessment Report.

Lidský systém

Systém, v němž lidské organizace mají hlavní funkci. Často, ale ne vždy, je tento pojem synonymem pro *společnost* nebo *společenský systém*, např. zemědělský, politický, technologický nebo ekonomický systém; to jsou všechno lidské systémy ve smyslu použitém ve Čtvrté hodnotící zprávě (AR4).

M.

Macroeconomic costs

These costs are usually measured as changes in *Gross Domestic Product* or changes in the growth of Gross Domestic Product, or as loss of welfare or of consumption.

Makroekonomické náklady

Tyto náklady se obvykle udávají jako změna *hrubého domácího produktu (HDP)* nebo jeho růstu, nebo jako pokles bohatství či spotřeby.

Malaria

Endemic or epidemic parasitic disease caused by species of the genus *Plasmodium* (Protozoa) and transmitted to humans by mosquitoes of the genus *Anopheles*; produces bouts of high fever and systemic disorders, affects about 300 million and kills approximately 2 million people worldwide every year.

Malárie

Endemické nebo epidemické parazitické onemocnění způsobené organismy rodu *Plasmodium* (prvoci) a přenášené na lidi komáry rodu *Anopheles*; projevuje se záchvaty vysoké horečky a systémovými poruchami; celosvětově postihuje okolo 300 miliónů a zabíjí přibližně 2 milióny lidí ročně.

Tide gauge

A device at a coastal location (and some deep sea locations) that continuously measures the level of the sea with respect to the adjacent land. Time averaging

Mareograf (přílivový vodočet)

Přístroj umístěný na pobřeží (a v některých místech na moři), který nepřetržitě měří výšku hladiny moře vzhledem k přilehlé pevnině. Časové průměrování takto za-

of the sea level so recorded gives the observed secular changes of the relative sea level. See [Sea level change/sea level rise](#).

znamenané výšky hladiny dává pozorované dlouhodobé změny relativní výšky hladiny. Viz [Změna výšky / vzestup hladiny moře](#).

Clean Development Mechanism (CDM)

Defined in Article 12 of the [Kyoto Protocol](#), the CDM is intended to meet two objectives: (1) to assist parties not included in [Annex I](#) in achieving [sustainable development](#) and in contributing to the ultimate objective of the convention; and (2) to assist parties included in Annex I in achieving compliance with their quantified emission limitation and reduction commitments. Certified Emission Reduction Units from CDM projects undertaken in non-Annex I countries that limit or reduce greenhouse gas emissions, when certified by operational entities designated by Conference of the Parties/Meeting of the Parties, can be accrued to the investor (government or industry) from parties in [Annex B](#). A share of the proceeds from the certified project activities is used to cover administrative expenses as well as to assist developing country parties that are particularly vulnerable to the adverse effects of [climate change](#) to meet the costs of [adaptation](#).

Mechanismus čistého rozvoje (CDM)

Podle popisu v článku 12 [Kjótského protokolu](#) chce CDM dosáhnout dvou cílů: (1) pomáhat státům mimo [Dodatek I](#) v dosažení [udržitelného rozvoje](#) a v přispívání konečnému cíli dohody; a (2) pomáhat státům jmenovaným v Dodatku I v dosažení plnění jejich kvantifikovaných emisních omezení a redukčních závazků. Potvrzené jednotky snížení emisí (CERU) z projektů CDM podniknuté ve státech mimo Dodatek I, které omezí nebo sníží emise skleníkových plynů, pokud jsou uznány operačními orgány určenými Konferencí smluvních stran / Setkáním smluvních stran, mohou připadnout investoru (vládě nebo průmyslu) ze státu [Dodatku B](#). Podíl na výnosu z uznaných aktivit projektu je použit na pokrytí administrativních nákladů a na pomoc těm rozvojovým zemím, které jsou zvláště ohroženy nepříznivými vlivy [změny klimatu](#), nést náklady [adaptace](#).

Methane (CH₄)

Methane is one of the six [greenhouse gases](#) to be mitigated under the [Kyoto Protocol](#) and is the major component of natural gas and associated with all hydrocarbon fuels, animal husbandry and agriculture. *Coal-bed methane* is the gas found in coal seams.

Metan (CH₄)

Metan je jedním ze šesti [skleníkových plynů](#), který se má omezovat podle [Kjótského protokolu](#); je hlavní složkou zemního plynu a doprovází všechna uhlovodíková paliva, chov dobytka a zemědělství. *Metan uhelných slojí* je plyn vyskytující se v ložiscích uhlí.

Metric

A consistent measurement of a characteristic of an object or activity that is otherwise difficult to quantify.

Metrika

Konzistentní míra vlastností předmětu nebo činnosti, které se jinak těžko číselně vyjadřují.

Singularity

A trait marking one phenomenon or aspect as distinct from others; something singular, distinct, peculiar, uncommon or unusual.

Mimořádnost (singularita)

Rys, kterým se jeden jev nebo stránka liší od jiných; něco jedinečného, odlišného, příznačného, vzácného nebo neobvyklého.

Model

See [Climate model](#); [Bottom-up model](#); [Top-down model](#).

Model

Viz [Klimatický model](#); [Modely „zdola nahoru“ \(bottom-up\)](#); [Modely „shora dolů“ \(top-down\)](#).

Top-down models

Top-down model apply macroeconomic theory, econometric and optimization techniques to aggregate economic variables. Using historical data on consumption, prices, incomes, and factor costs, top-down models assess final demand for goods and services, and supply from main sectors, like the energy sector, transportation, agriculture, and industry. Some top-down models incorporate technology data, narrowing the gap to [bottom-up models](#).

Modely „shora dolů“ (top-down)

[Top-down](#) model uplatňuje makroekonomickou teorii, ekonometrické a optimalizační techniky ke shrnutí ekonomických veličin. S využitím historických údajů o spotřebě, cenách, příjmech a nákladech tyto modely stanovují konečnou poptávku po zboží a službách a dávávkách z hlavních odvětví, jako jsou energetika, doprava, zemědělství a průmysl. Některé top-down modely začleňují technologické údaje, čímž zmenšují rozdíl od [modelů „zdola nahoru“](#).

Bottom-up models

Modely „zdola nahoru“ (bottom-up)

Bottom-up models represent reality by aggregating characteristics of specific activities and processes, considering technological, engineering and cost details. See also [Top-down models](#).

Bottom-up modely reprezentují skutečnost souhrnem vlastností typických činností a procesů se zřetelem na technologické, technické a cenové detaily. Viz též [Modely „shora dolů“ \(top-down\)](#).

Monsoon

A monsoon is a tropical and subtropical seasonal reversal in both the surface winds and associated precipitation, caused by differential heating between a continental-scale land mass and the adjacent ocean. Monsoon rains occur mainly over land in summer.

Monzun

Monzun je sezónní obrat jak směru větru, tak do-
vodných srážek v tropech a subtropích, způsobený
rozdílným zahříváním povrchu země kontinentálního
měřítka a přilehlého oceánu. K monzunovým deštům
dochází hlavně v létě nad pevninou.

Sea ice

Any form of ice found at sea that has originated from the freezing of sea water. Sea ice may be discontinuous pieces (*ice floes*) moved on the ocean surface by wind and currents, such former pieces assembled together and over each other (*pack ice*), or a motionless sheet attached to the coast (*land-fast ice*). Sea ice less than one year old is called *first-year ice*. *Multi-year ice* is sea ice that has survived at least one summer melt season.

Mořský led

Jakákoli forma ledu pozorovaná v moři, která vznikla zmrznutím mořské vody. Mořský led mohou tvořit nespojité kusy (*ledové kry*) pohybující se po hladině oceánu silou větru a mořských proudů, shluk takových (i navršených) ker (*pole ledových ker*), nebo nehybná ledová vrstva spojená s pobřežím (*led držící se pevniny*). Mořský led mladší než jeden rok se nazývá *letošní led*. *Víceletý led* je ten, který přežil aspoň jednu sezónu letního tání.

N.

Abrupt climate change

The nonlinearity of the [climate system](#) may lead to abrupt [climate change](#), sometimes called *rapid climate change*, *abrupt events* or even *surprises*. The term *abrupt* often refers to time scales faster than the typical time scale of the responsible forcing. However, not all abrupt climate changes need be [externally forced](#). Some possible abrupt events that have been proposed include a dramatic reorganization of the thermohaline circulation, rapid deglaciation and massive melting of [permafrost](#) or increases in soil respiration leading to fast changes in the [carbon cycle](#). Others may be truly unexpected, resulting from a strong, rapidly changing, forcing of a non-linear system.

Náhlá změna klimatu

Nelinearita [klimatického systému](#) může vést k náhlé [změně klimatu](#), někdy nazývané *prudká změna klimatu*, *náhlá událost* nebo dokonce *překvapení*. Termín *náhlá* často odkazuje k časovým měřítkům rychlejším než je typické časové měřítko toho radičního působení, které změnu vyvolá. Nicméně ne všechny náhlé změny klimatu musí být působeny [vnějšími silami](#). Mezi uvažované možné náhlé události patří dramatické přetvoření termohalinní cirkulace, prudký úbytek ledu, masivní tání [permafrostu](#) nebo zvýšené půdní dýchání vedoucí k rychlým změnám v [uhlíkovém cyklu](#). Další mohou být opravdu nečekané, vyplývající ze silného, prudce se měnícího působení v nelineárním systému.

Cost

The consumption of resources such as labour time, capital, materials, fuels, etc. as a consequence of an action. In economics all resources are valued at their *opportunity cost*, being the value of the most valuable alternative use of the resources. Costs are defined in a variety of ways and under a variety of assumptions that affect their value. Cost types include: *administrative costs*, *damage costs* (to ecosystems, people and economies due to negative effects from [climate change](#)), and *implementation costs* of changing existing rules and regulation, capacity building efforts, information, training and education, etc. *Private costs* are carried by individuals, companies or other private entities that undertake the action, whereas *social costs* include also the external costs on the environment and on society as a whole. The negative of costs are bene-

---

Náklady

Spotřeba zdrojů, jakými jsou pracovní doba, kapitál, materiály, paliva a další, v důsledku nějaké činnosti. V ekonomice jsou všechny prostředky ohodnoceny jejich *hodnotou ušlé příležitosti*, což je hodnota nejcennějšího alternativního použití zdrojů. Náklady jsou definovány mnoha způsoby a za mnoha předpokladů ovlivňujících jejich výši. Druhy nákladů zahrnují: *administrativní náklady*, *náklady škod* (na ekosystémech, lidech a ekonomikách plynoucí z negativních vlivů [změny klimatu](#)), a *implementační náklady* na změnu stávajících pravidel a regulací, úsilí věnované budování kapacit, informace, výchovu, vzdělání atd. *Soukromé náklady* jsou neseny jednotlivými lidmi, společnostmi a dalšími soukromými subjekty, které konají akci, zatímco *společenské náklady* obsahují také externí výdaje na životní prostředí a společnost jako celek. Opakem

fits (also sometimes called *negative costs*). Costs minus benefits are *net costs*.

nákladů jsou přínosy (také někdy nazývané *negativní náklady*). Náklady minus přínosy jsou *čisté náklady*.

Adaptation costs

Costs of planning, preparing for, facilitating, and implementing [adaptation](#) measures, including transition costs.

Náklady adaptace

Náklady na plánování, přípravu, umožnění a zavádění [adaptčních](#) opatření, včetně převáděcích nákladů.

Uncertainty

An expression of the degree to which a value (e.g., the future state of the [climate system](#)) is unknown. Uncertainty can result from lack of information or from disagreement about what is known or even knowable. It may have many types of sources, from quantifiable errors in the data to ambiguously defined concepts or terminology, or uncertain [projections](#) of human behaviour. Uncertainty can therefore be represented by quantitative measures, for example, a range of values calculated by various models, or by qualitative statements, for example, reflecting the judgement of a team of experts (see Moss and Schneider, 2000; Manning et al., 2004). See also [Likelihood](#); [Confidence](#).

Nejistota

Vyjádření míry toho, nakolik je hodnota (např. budoucí stav [klimatického systému](#)) neznámá. Nejistota může plynout z nedostatku znalostí nebo rozdílných názorů na to, co je známé nebo vůbec poznatelné. Může mít mnoho zdrojů, od měřitelných chyb dat po nejednoznačně definované představy či terminologii, nebo nepřesné [projekce](#) lidského chování. Nejistota tedy může být reprezentována kvantitativně, například rozsahem hodnot spočtených různými modely, nebo kvalitativním soudem, například odrážejícím hodnocení týmu odborníků (viz Moss and Schneider, 2000; Manning et al., 2004). Viz též [Pravděpodobnost](#); [Spolehlivost](#).

Morbidity

Rate of occurrence of disease or other health disorder within a population, taking account of the age-specific morbidity rates. Morbidity indicators include chronic disease incidence/ prevalence, rates of hospitalization, primary care consultations, disability-days (i.e., days of absence from work), and prevalence of symptoms.

Nemocnost

Míra výskytu nemocí nebo jiných zdravotních potíží v rámci populace, přihlížející k mírám nemocnosti v závislosti na věku. Ukazatele nemocnosti zahrnují nové případy / celkový výskyt chronických nemocí, množství hospitalizací, návštěv zařízení primární péče, dnů pracovní neschopnosti (tzn. dnů nepřítomnosti v práci) a přetrvávání příznaků.

Non-market impacts

[Impacts](#) that affect [ecosystems](#) or human welfare, but that are not easily expressed in monetary terms, e.g., an increased risk of premature death, or increases in the number of people at risk of hunger. See also [market impacts](#).

Netržní dopady

[Dopady](#), které ovlivní [ekosystémy](#) nebo lidský blahobyt, ale které nejdou jednoduše finančně vyjádřit, např. zvýšené riziko předčasného úmrtí nebo zvýšený počet lidí ohrožených hladem. Viz též [Tržní dopady](#).

Non-governmental Organization (NGO)

A non-profit group or association organized outside of institutionalized political structures to realize particular social and/or environmental objectives or serve particular constituencies. Source: <http://www.edu.gov.nf.ca/curriculum/teched/resources/glos-biodiversity.html>

Nevládní organizace (NGO)

Nezisková skupina nebo sdružení organizovaná mimo institucionalizované politické struktury za účelem uskutečnění konkrétních společenských a/nebo environmentálních cílů nebo služby konkrétnímu okruhu lidí. Zdroj: <http://www.edu.gov.nf.ca/curriculum/teched/resources/glos-biodiversity.html>

Saltwater intrusion

Displacement of fresh surface water or groundwater by the advance of saltwater due to its greater density. This usually occurs in coastal and estuarine areas due to reducing land-based influence (e.g., either from reduced [runoff](#) and associated groundwater recharge, or from excessive water withdrawals from aquifers) or increasing marine influence (e.g., relative [sea-level rise](#)).

Průnik slané vody

Vytlačení sladké povrchové nebo spodní vody postupem slané vody vlivem její vyšší hustoty. Obvykle se to děje v pobřežních oblastech nebo v ústích řek následkem zmenšení vlivu pevniny (např. buď sníženým [odtokem](#) a s ním spojeným doplňováním spodní vody, nebo nadměrným odběrem vody ze zvodní) nebo zvýšení vlivu moře (např. relativním [vzestupem výšky hladiny moře](#)).

O.

Emission(s) trading

A market-based approach to achieving environmental objectives. It allows those reducing [greenhouse gas](#) emissions below their emission cap to use or trade the excess reductions to offset emissions at another source inside or outside the country. In general, trading can occur at the intra-company, domestic, and international levels. The Second Assessment Report by the IPCC adopted the convention of using permits for domestic trading systems and quotas for international trading systems. Emissions trading under Article 17 of the [Kyoto Protocol](#) is a tradable quota system based on the assigned amounts calculated from the emission reduction and limitation commitments listed in [Annex B](#) of the Protocol.

Tradable permit

A tradable permit is an economic policy instrument under which rights to discharge pollution - in this case an amount of greenhouse gas emissions - can be exchanged through either a free or a controlled permit-market. An *emission permit* is a non-transferable or tradable entitlement allocated by a government to a legal entity (company or other emitter) to emit a specified amount of a substance.

Climate response

See [Climate sensitivity](#)

Deforestation

Conversion of forest to non-forest. For a discussion of the term [forest](#) and related terms such as [afforestation](#), [reforestation](#), and deforestation see the IPCC Report on Land Use, Land- Use Change and Forestry (IPCC, 2000). See also the Report on Definitions and Methodological Options to Inventory Emissions from Direct Human-induced Degradation of Forests and Devegetation of Other Vegetation Types (IPCC, 2003).

Resilience

The ability of a social or ecological system to absorb disturbances while retaining the same basic structure and ways of functioning, the capacity for self-organisation, and the capacity to adapt to stress and change.

Runoff

That part of precipitation that does not evaporate and is not transpired, but flows over the ground surface and returns to bodies of water. See [Hydrological cycle](#)

Ocean acidification

A decrease in the [pH](#) of sea water due to the uptake of [anthropogenic carbon dioxide](#).

Measures

Obchod s emisemi

Tržní přístup k dosažení environmentálních cílů. Umožňuje těm, kteří sníží své emise [skleníkových plynů](#) pod přidělenou hodnotu, aby využili tuto nadměrnou redukci ke kompenzaci emisí z jiného zdroje v dané zemi nebo mimo ni. Obecně se jedná o obchodování na vnitropodnikové, vnitrostátní a mezinárodní úrovni. Druhá hodnotící zpráva (SAR) IPCC přijala konvenci o používání povolenek pro tuzemské obchodování a kvót pro mezinárodní. Obchod s emisemi podle článku 17 [Kjótského protokolu](#) je systémem obchodovatelných kvót založený na přidělených množstvích vypočtených ze závazků snižování a omezení emisí uvedených v [Dodatku B](#) protokolu.

Obchod s povolenkami

Obchod s povolenkami je nástroj ekonomické politiky, podle něž lze s právem na vypouštění emisí - v tomto případě s množstvím emisí skleníkových plynů - obchodovat buď na volném nebo kontrolovaném trhu s povolenkami. *Emisní povolenka* je nepřevoditelné nebo obchodovatelné oprávnění přidělené vládou právnímu subjektu (společnosti nebo jinému emitoru) vypouštět určené množství látky.

Odezva klimatu

Viz [Citlivost klimatu](#)

Odlesňování

Přeměna lesa na bezlesé území. Diskuse termínu [les](#) a souvisejících pojmů jako [zalesňování](#), [znovuzalesňování](#) a odlesňování je uvedena ve Zprávě IPCC o využití půdy, změnách využití krajiny a lesnictví (IPCC, 2000). Rovněž ve Zprávě o definicích a metodologických možnostech inventarizace emisí z degradace lesa a ničení dalších typů vegetace vyvolaných přímo člověkem (IPCC, 2003).

Odolnost

Schopnost společenského nebo ekologického systému tlumit nepokoje nebo poruchy při udržení stejné základní struktury a způsobu fungování, funkce samorganizace a schopnosti přizpůsobení se stresu a změně.

Odtok

Část srážek, která se nevypaří z půdy ani z vegetace, ale teče po povrchu země a vrací se do vodních útvarů. Viz [Hydrologický cyklus](#).

Okyselování oceánu

Pokles [pH](#) mořské vody následkem absorpce [antropogenního oxidu uhličitého](#).

Opatření

Measures are technologies, processes, and practices that reduce [greenhouse gas](#) emissions or effects below anticipated future levels. Examples of measures are *renewable energy technologies*, *waste minimization processes*, and *public transport commuting practices*, etc. See also [Policies](#).

Opatření jsou technologie, procesy a postupy, které snižují emise nebo vlivy [skleníkových plynů](#) pod předpokládané budoucí úrovně. Příklady opatření jsou *technologie obnovitelné energie*, *metody minimalizace odpadů*, *dojíždění prostředky hromadné dopravy* atd. Viz též [Politiky](#).

Nitrous oxide (N₂O)

One of the six types of [greenhouse gases](#) to be curbed under the [Kyoto Protocol](#). The main anthropogenic source of nitrous oxide is agriculture (soil and animal manure management), but important contributions also come from sewage treatment, combustion of fossil fuel, and chemical industrial processes. Nitrous oxide is also produced naturally from a wide variety of biological sources in soil and water, particularly microbial action in wet tropical forests.

Oxid dusný (N₂O)

Jeden ze šesti druhů [skleníkových plynů](#), který se má omezovat podle [Kjótského protokolu](#). Hlavním [antropogenním](#) zdrojem oxidu dusného je zemědělství (zacházení s půdou a statkovými hnojivy), ale důležité příspěvky pocházejí též z čištění odpadních vod, ze spalování fosilních paliv a z chemického průmyslu. Oxid dusný je také produkován přirozeně širokou paleotou biologických zdrojů v půdě a ve vodě, konkrétně činností mikrobů ve vlhkých tropických lesích.

Carbon dioxide (CO₂)

A naturally occurring gas, also a by-product of burning fossil fuels from fossil carbon deposits, such as oil, gas and coal, of burning [biomass](#) and of [land use changes](#) and some industrial processes. It is the principal [anthropogenic greenhouse gas](#) that affects the Earth's radiative balance. It is the reference gas against which other greenhouse gases are measured and therefore has a [Global Warming Potential](#) of 1.

Oxid uhličitý (CO₂)

Přirozeně se vyskytující plyn, také vedlejší produkt spalování fosilních paliv z ložisek fosilního uhlíku, jakými jsou ropa, zemní plyn a uhlí, pálení [biomasy](#), [změny ve využití půdy](#) a některých průmyslových procesů. Je to nejdůležitější [antropogenní skleníkový plyn](#), který ovlivňuje radiační bilanci Země. Bere se za referenční plyn, vůči němuž jsou posuzovány ostatní skleníkové plyny, a proto má [potenciál globálního oteplování](#) roven 1.

Ozone (O₃)

Ozone, the tri-atomic form of oxygen, is a gaseous [atmospheric](#) constituent. In the [troposphere](#), ozone is created both naturally and by photochemical reactions involving gases resulting from human activities (smog). Troposphere ozone acts as a [greenhouse gas](#). In the [stratosphere](#), ozone is created by the interaction between solar ultraviolet radiation and molecular oxygen (O₂). Stratospheric ozone plays a dominant role in the stratospheric radiative balance. Its concentration is highest in the ozone layer.

Ozón (O₃)

Ozón, tříatomová forma kyslíku, je plynná složka [atmosféry](#). V [troposféře](#) se ozón tvoří jak přirozeně, tak fotochemickými reakcemi zahrnujícími plyny, které jsou výsledkem lidských aktivit (smog). Troposférický ozón se chová jako [skleníkový plyn](#). Ve [stratosféře](#) se ozón tvoří interakcí slunečního ultrafialového záření s molekulárním kyslíkem (O₂). Stratosférický ozón hraje rozhodující úlohu ve stratosférické radiační bilanci. Jeho koncentrace je nejvyšší v ozónové vrstvě.

P.

Paleoclimate

[Climate](#) during periods prior to the development of measuring instruments, including historic and geologic time, for which only proxy climate records are available.

Paleoklima

[Klima](#) během období před rozvojem měřících přístrojů, které zahrnuje historickou a geologickou dobu, pro níž jsou k dispozici pouze nepřímé ([proxy](#)) klimatické záznamy.

Fuel cell

A fuel cell generates electricity in a direct and continuous way from the controlled electrochemical reaction of hydrogen or another fuel and oxygen. With hydrogen as fuel it emits only water and heat (no [carbon dioxide](#)) and the heat can be utilized. See [Combined Heat and Power](#).

Palivový článek

Palivový článek přímo a souvisle vyrábí elektřinu z kontrované elektrochemické reakce vodíku nebo jiného paliva s kyslíkem. S vodíkem jakožto palivem emituje jen vodu a teplo (nikoli [oxid uhličitý](#)) a toto teplo může být využito. Viz [Kogenerace tepla a elektřiny](#).

Purchasing Power Parity (PPP)

The purchasing power of a currency is expressed using a basket of goods and services that can be bought with a given amount in the home country. International comparison of e.g. *Gross Domestic Products (GDP)* of countries can be based on the purchasing power of currencies rather than on current exchange rates. PPP estimates tend to lower per capita GDPs in industrialised countries and raise per capita GDPs in developing countries.

Percentile

For a given set of data values (e.g., measured air temperatures), a chosen percentile is the least value (temperature, in such a case), for which a chosen per cent proportion (1 to 100) of data values (individual temperature measurements, in our case) is not larger than this value. The percentile is often used to estimate the extremes of a distribution. For example, the 90th (10th) percentile may be used to refer to the threshold for the upper (lower) extremes. Saying that 10th percentile (e.g., of summer temperature readings at 7 a.m.) was 12.8 °C means that just 10 % of readings were as low as 12.8 °C or lower.

Permafrost

Ground (soil or rock and included ice and organic material) that remains at or below 0 °C for at least two consecutive years (Van Everdingen, 1998) . See also [Frozen ground](#).

---

pH

pH is a dimensionless measure of the acidity of water (or any solution). Pure water has a pH=7. Acid solutions have a pH smaller than 7 and basic solutions have a pH larger than 7. pH is measured on a logarithmic scale. Thus, a pH decrease of 1 unit corresponds to a 10-fold increase in the acidity.

Plankton

Micro-organisms living in the upper layers of aquatic systems. A distinction is made between *phytoplankton*, which depend on photosynthesis for their energy supply, and *zooplankton*, which feed on phytoplankton.

Compliance

Compliance is whether and to what extent countries do adhere to the provisions of an accord. Compliance depends on implementing policies ordered, and on whether measures follow up the policies. Compliance is the degree to which the actors whose behaviour is targeted by the agreement, local government units, corporations, organisations, or individuals, conform to the implementing obligations. See also [Implementation](#).

Parita kupní síly (PPP)

Kupní síla měny je vyjádřena užitím spotřebního koše zboží a služeb, které lze koupit za dané množství peněz v domovské zemi. Mezinárodní srovnání např. *hrubých domácích produktů (GDP)* států může být založeno spíše na kupní síle měn než na současných směnných kursech. Odhady využívající PPP mají tendenci snižovat HDP na obyvatele v průmyslových zemích a zvyšovat HDP na obyvatele v rozvojových zemích.

Percentil

Pro danou množinu dat (např. změřených teplot vzduchu) je zvolený percentil nejmenší hodnota (v takovém případě teplota), kterou nepřesahuje zvolený procentní podíl (od 1 do 100) z prvků oné množiny (tedy jednotlivých měření teplot). Percentil je často používán k odhadu extrémů daného rozdělení. Například 90. (10.) percentil může být zvolen jako práh pro horní (dolní) extrém. Řekneme-li, že 10. percentil (např. letních měření teplot v 7 h ráno) byl 12,8 °C, znamená to že právě 10 % měření poskytlo hodnotu nižší nebo rovnou 12,8 °C. (Více viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvantil>.)

Permafrost

Země (půda nebo hornina a obsažený led a organický materiál), která zůstává pod teplotou 0 °C alespoň dva po sobě jdoucí roky (Van Everdingen, 1998). Viz též [Zamrzlá půda](#).

---

pH

pH je bezrozměrná míra kyselosti vody (nebo jakéhokoli roztoku). Čistá voda má pH=7. Kyselé roztoky mají pH menší než 7 a zásadité roztoky mají pH větší než 7. pH je mírou na logaritmické škále. Tedy pokles pH o 1 jednotku odpovídá desetinásobnému nárůstu kyselosti.

Plankton

Mikroorganismy žijící v horních vrstvách vodních systémů. Rozlišujeme mezi *fytoplanktonem*, který závisí na fotosyntéze jako svém zdroji energie, a *zooplanktonem*, který se živí fytoplanktonem.

Plnění

Plnění znamená, jestli a do jaké míry státy dodržují ustanovení smlouvy. Závisí na uskutečňování stanovených politik a na tom, zda jsou ony politiky následovány patřičnými opatřeními. Plnění je mírou toho, nakolik se činitelé, na něž je dohoda zacílena, tj. samospráva, společnosti, organizace a jednotlivci, řídí zaváděnými povinnostmi. Viz též [Implementace](#).

Absorption, scattering and emission of radiation

Electromagnetic radiation may interact with matter, be it in the form of the atoms and molecules of a gas (e.g. the gases in the *atmosphere*) or in the form of particulate, solid or liquid, matter (e.g. *aerosols*), in various ways. Matter itself *emits* radiation in accordance with its composition and temperature. Radiation may be *absorbed* by matter, whereby the absorbed energy may be transferred or re-emitted. Finally, radiation may also be deflected from its original path (*scattered*) as a result of interaction with matter.

Pohlčení, rozptyl a emise záření

Elektromagnetické záření může interagovat s hmotou např. ve formě atomů a molekul plynu (např. plyny v *atmosféře*) nebo ve formě pevných a kapalných částic (např. *aerosolů*) mnoha způsoby. Hmoty jako taková *emituje* záření v souladu se svým složením a teplotou. Záření může být *pohlčeno* látkou, přičemž pohlčená energie může být přeměněna nebo znovu emitována. A konečně, záření také může být odkloněno ze svého původního směru (*rozptýleno*) jako výsledek interakce s látkou.

Policies

In *United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)* parlance, policies are taken and/or mandated by a government—often in conjunction with business and industry within its own country, or with other countries—to accelerate *mitigation* and *adaptation* measures. Examples of policies are carbon or other energy *taxes*, fuel efficiency standards for automobiles, etc. *Common* and *co-ordinated* or harmonised policies refer to those adopted jointly by parties. See also *Measures*.

Politiky

V jazyce *Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu* *Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC)* jsou politiky prováděny a/nebo zadávány vládou — často ve spojení s obchodní sférou a průmyslem vlastního státu, nebo s ostatními zeměmi — k urychlení *zmírňujících* a *adaptčních* opatření. Příklady politik jsou uhlíkové nebo jiné energetické *daně*, normy pro spotřebu paliva v automobilech atd. *Společné a koordinované* nebo *sladěné politiky* jsou takové, které smluvní strany zavádí jednotně. Viz též *Opatření* (a <http://cs.wikipedia.org/wiki/Politika>).

Demand-side management (DSM)

Policies and programmes for influencing the demand for goods and/or services. In the energy sector, DSM aims at reducing the demand for electricity and energy sources. DSM helps to reduce *greenhouse gas* emissions.

Poptávkový management (DSM)

Strategie a programy pro ovlivnění poptávky po zboží a/nebo službách. V odvětví energetiky je cílem DSM snížení poptávky po elektřině a zdrojích energie. DSM pomáhá snižovat emise *skleníkových plynů*.

Portfolio

A coherent set of a variety of measures and/or technologies that policy makers can use to achieve a postulated policy target. By widening the scope in measures and technologies more diverse events and uncertainties can be addressed.

Portfólio

Vzájemně sladěný soubor různých opatření a/nebo technologií, které veřejní činitelé mohou použít k dosažení požadovaného cíle politiky. S rozšiřováním palety opatření a technologií se lze zabývat různorodějšími jevy a nejistotami.

Last Interglacial (LIG)

See *Interglacial*

Poslední doba meziledová (LIG)

Viz *Doba meziledová*

Climate shift

An abrupt shift or jump in mean values signalling a change in *climate* regime (see *Patterns of climate variability*). Most widely used in conjunction with the 1976/1977 climate shift that seems to correspond to a change in *El Niño-Southern Oscillation* behaviour.

Posun klimatu

Náhly posun nebo skok v průměrných hodnotách signalizující změnu režimu *klimatu* (viz *Vzorce proměnlivosti klimatu*). Pojem je nejčastěji používán v souvislosti s posunem klimatu v letech 1976/1977, který se nejspíše shodoval se změnou chování *El Niña-Jižní oscilace*.

Post-SRES (scenarios)

Baseline and mitigation *emission scenarios* published after completion of the IPCC Special Report on Emission Scenarios (*SRES*) (Nakićenović and Swart, 2000), i.e. after the year 2000.

Post-SRES (scénáře)

Referenční a zmírňující *scénáře emisí* publikované po dokončení Zvláštní zprávy IPCC o scénářích emisí (*SRES*) (Nakićenović and Swart, 2000), tj. po roce 2000.

Global Warming Potential (GWP)

Potenciál globálního oteplování (GWP)

An index, based upon radiative properties of well mixed *greenhouse gases*, measuring the *radiative forcing* of a unit mass of a given well mixed *greenhouse gas* in today's *atmosphere* integrated over a chosen time horizon, relative to that of *carbon dioxide*. The GWP represents the combined effect of the differing times these gases remain in the atmosphere and their relative effectiveness in absorbing outgoing *thermal infrared radiation*. The *Kyoto Protocol* is based on GWPs from pulse emissions over a 100-year time frame.

Mitigation Potential

In the context of *climate change mitigation*, the mitigation potential is the amount of *mitigation* that could be – but is not yet – realized over time.

Market potential is the mitigation potential based on private *costs* and private *discount rates*, which might be expected to occur under forecast market conditions, including policies and measures currently in place, noting that barriers limit actual uptake. Private costs and discount rates reflect the perspective of private consumers and companies.

Economic potential is the mitigation potential that takes into account social costs and benefits and social discount rates, assuming that market efficiency is improved by *policies* and *measures* and *barriers* are removed. Social costs and discount rates reflect the perspective of society. Social discount rates are lower than those used by private investors. Studies of market potential can be used to inform policy makers about mitigation potential with existing policies and barriers, while studies of economic potential show what might be achieved if appropriate new and additional policies were put into place to remove barriers and include social costs and benefits. The economic potential is therefore generally greater than the market potential.

Technical potential is the amount by which it is possible to reduce *greenhouse gas* emissions or improve energy efficiency by implementing a technology or practice that has already been demonstrated. No explicit reference to costs is made but adopting 'practical constraints' may take implicit economic considerations into account.

Food security

A situation that exists when people have secure access to sufficient amounts of safe and nutritious food for normal growth, development and an active and healthy life. *Food insecurity* may be caused by the unavailability of food, insufficient purchasing power, inappropriate distribution, or inadequate use of food at the household level.

Basin

Ukazatel založený na radiačních vlastnostech *skleníkových plynů* dobře rozmiššených v ovzduší, udávající *radiační působení* jednotkové hmotnosti daného *skleníkového plynu* (dobře rozmiššeného v dnešní *atmosféře*) za celé zvolené časové období, relativně vzhledem k *oxidu uhličitému*. GWP představuje kombinovaný efekt rozdílných dob, po které tyto plyny zůstávají v atmosféře, a jejich relativní účinnosti v pohlcování odcházejícího *tepelného infračerveného záření*. *Kjótský protokol* je založen na GWP z jednorázových emisí za následujících sto let.

Potenciál zmírňování (MP)

V souvislosti se *zmírňováním změny klimatu* je potenciál zmírňování takové *zmírnění*, které může být – ale ještě není – uskutečněno v průběhu času.

Tržní potenciál je potenciál zmírňování založený na soukromých *nákladech* a soukromých *diskontních sazbách*, u něhož lze očekávat, že nastane za předpokladých tržních podmínek při zahrnutí *politik* a *opatření* platných v dané době, s tím, že jejich skutečné přijetí je omezeno *bariérami*. Soukromé náklady a diskontní sazby odrážejí hledisko soukromých spotřebitelů a společností.

Ekonomický potenciál je potenciál zmírňování, který bere v úvahu společenské náklady a přínosy a společenské diskontní sazby, za předpokladu, že tržní účinnost je zlepšována politikami a opatřeními a že překážky se odstraňují. Společenské náklady a diskontní sazby odrážejí hledisko společnosti. Společenské diskontní sazby jsou nižší než ty, jež používají soukromí investoři. Studii tržního potenciálu se může využít k informování veřejných činitelů o potenciálu zmírňování s existujícími politikami a překážkami, zatímco studie ekonomického potenciálu ukazují, čeho lze dosáhnout, pokud by další vhodné a nové politiky byly uvedeny do praxe, aby odstranily překážky a zohlednily společenské náklady a přínosy. Ekonomický potenciál je tedy obecně větší než tržní potenciál.

Technický potenciál je velikost možného snížení emisí *skleníkových plynů* nebo vylepšení energetické účinnosti zavedením technologie nebo praxe, která již byla předvedena. Neuvádí jasný vztah k nákladům, ale zavedením „praktických omezení“ může vzít v úvahu implicitní ekonomické ohledy.

Potravinová jistota

Situace, kdy lidé mají zajištěný přístup k dostatečnému množství bezpečné a výživné potravy pro normální růst, vývoj a aktivní a zdravý život. *Potravinová nejistota* může být způsobena nedostupností potravin, nedostatečnou kupní silou, nevhodnou distribucí nebo nevhodným použitím jídla v domácnostech.

Povodí

The drainage area of a stream, river, or lake.

Oblast, z níž získává vodu potok, řeka nebo jezero.

Surface temperature

See [Global surface temperature](#).

Povrchová teplota

Viz [Globální povrchová teplota](#).

Likelihood

The likelihood of an occurrence, an outcome or a result, where this can be estimated probabilistically, is expressed in IPCC reports using a standard terminology defined as follows:

Pravděpodobnost

Pokud lze pravděpodobnost výskytu, výstupu nebo výsledku vyjádřit kvantitativně, pak se to ve zprávách IPCC činí použitím standardní terminologie definované následujícím způsobem:

Terminology	Likelihood of the occurrence / outcome	Terminologie	Pravděpodobnost výskytu / výsledku
Virtually certain	>99 % probability of occurrence	Prakticky jisté	> 99 %
Very likely	>90 % probability	Velmi pravděpodobné	> 90 %
Likely	>66 % probability	Pravděpodobné	> 66 %
More likely than not	>50 % probability	Spíše pravděpodobné	> 50 %
About as likely as not	33 to 66 % probability	Asi stejně pravděpodobné jako opak	33 % až 66 %
Unlikely	<33 % probability	Neppravděpodobné	< 33 %
Very unlikely	<10 % probability	Velmi nepravděpodobné	< 10 %
Exceptionally unlikely	<1 % probability	Mimořádně nepravděpodobné	< 1 %

See also [Confidence](#); [Uncertainty](#)

Viz též [Spolehlivost](#); [Nejistota](#).

Projection

A potential future evolution of a quantity or set of quantities, often computed with the aid of a model. Projections are distinguished from predictions in order to emphasize that projections involve assumptions concerning, for example, future socioeconomic and technological developments that may or may not be realised, and are therefore subject to substantial [uncertainty](#). See also [Climate projection](#); [Climate prediction](#).

Projekce

Potenciální budoucí vývoj veličiny nebo souboru veličin, často spočtený pomocí modelu. Projekce odlišujeme od předpovědí, abychom zdůraznili, že do projekcí vstupují předpoklady týkající se například budoucího socioekonomického a technologického rozvoje, které se mohou, ale nemusí splnit, a jsou proto vystaveny významné [nejistotě](#). Viz též [Projekce klimatu](#); [Předpověď klimatu](#).

Climate projection

A [projection](#) of the response of the [climate system](#) to [emission](#) or concentration [scenarios](#) of [greenhouse gases](#) and [aerosols](#), or [radiative forcing](#) scenarios, often based upon simulations by [climate models](#). Climate projections are distinguished from [climate predictions](#) in order to emphasize that climate projections depend upon the emission/concentration/radiative forcing scenario used, which are based on assumptions concerning, for example, future socioeconomic and technological developments that may or may not be realised and are therefore subject to substantial [uncertainty](#).

Projekce klimatu

[Projekce](#) odezvy [klimatického systému](#) na [scénáře emisí](#) nebo koncentrací [skleníkových plynů](#) a [aerosolů](#), nebo scénáře [radiačního působení](#), často založené na simulování [klimatickými modely](#). Projekce klimatu jsou odlišné od [předpovědi klimatu](#) zdůrazněním toho, že projekce klimatu závisejí na použitém scénáři emisí / koncentrací / radiačního působení; jsou tak založeny na předpokladech týkajících se například budoucího socioekonomického a technologického rozvoje, které se mohou, ale nemusí splnit; podléhají proto významné [nejistotě](#).

Climate variability

Climate variability refers to variations in the mean

Proměnlivost klimatu

Proměnlivost klimatu označuje kolísání průměrného

state and other statistics (such as standard deviations, the occurrence of extremes, etc.) of the *climate* on all spatial and temporal scales beyond that of individual weather events. Variability may be due to natural internal processes within the *climate system* (*internal variability*), or to variations in natural or *anthropogenic external forcing* (*external variability*). See also *Climate change*.

Sink

Any process, activity or mechanism which removes a *greenhouse gas*, an *aerosol* or a precursor of a greenhouse gas or aerosol from the *atmosphere*.

Spatial and temporal scales

Climate may vary on a large range of spatial and temporal scales. *Spatial scales* may range from local (less than 100,000 km²), through regional (100,000 to 10 million km²) to continental (10 to 100 million km²). *Temporal scales* may range from seasonal to geological (up to hundreds of millions of years).

Industrial revolution

A period of rapid industrial growth with far-reaching social and economic consequences, beginning in Britain during the second half of the eighteenth century and spreading to Europe and later to other countries including the United States. The invention of the steam engine was an important trigger of this development. The industrial revolution marks the beginning of a strong increase in the use of *fossil fuels* and emission of, in particular, fossil *carbon dioxide*. In this Report the terms *pre-industrial* and *industrial* refer, somewhat arbitrarily, to the periods before and after 1750, respectively.

Streamflow

Water flow within a river channel, for example expressed in m³/s. A synonym for river discharge.

Pre-industrial

See *Industrial revolution*.

Forecast

See *Climate prediction*; *Climate projection*; *Projection*.

Climate prediction

A climate prediction or *climate forecast* is the result of an attempt to produce an estimate of the actual evolution of the *climate* in the future, for example, at seasonal, interannual or long-term time scales. Since the future evolution of the *climate system* may be highly sensitive to initial conditions, such predictions are usually probabilistic in nature. See also *Climate projection*, *climate scenario*.

Vector

stavu a dalších statistik (jako standardní odchylky, výskytu extrémů atd.) *klimatu* na všech prostorových a časových měřítkách delších než jednotlivé povětrnostní události. Proměnlivost může být dána přirozenými vnitřními procesy v *klimatickém systému* (*vnitřní proměnlivost*), nebo změnami v přirozeném nebo *antropogenním vnějším působení* (*vnější proměnlivost*). Viz též *Změna klimatu*.

Propad

Jakýkoli proces, činnost nebo mechanismus, který odstraňuje *skleníkový plyn*, *aerosol* nebo prekurzor skleníkového plynu nebo aerosolu z *atmosféry*.

Prostorová a časová měřítka

Klima se může měnit ve velkém rozsahu prostorových a časových měřítek. *Prostorová měřítka* můžou sahát od místních (méně než 100 tisíc km²) přes regionální (100 tisíc až 10 milionů km²) po kontinentální (10 až 100 milionů km²). *Časová měřítka* se mění v rozsahu od sezónních po geologická (až do stovek milionů let).

Průmyslová revoluce

Období rychlého průmyslového růstu s dalekosáhlými sociálními a ekonomickými důsledky, začínající v Británii během druhé poloviny osmnáctého století a rozšiřující se po Evropě a později do dalších zemí včetně Spojených států. Důležitým impulzem tohoto rozvoje se stal vynález parního stroje. S průmyslovou revolucí započal silný nárůst využití *fosilních paliv* a tím i emisí zejména „fosilního“ *oxidu uhličitého*. V této Zprávě odkazují pojmy *předindustriální* a *industriální* zjednodušeně k obdobím před rokem 1750 a po něm.

Průtok

Voda tekoucí řečištěm, vyjadřovaná například v m³/s.

Předindustriální

Viz *Průmyslová revoluce*.

Předpověď

Viz *Předpověď klimatu*; *Projekce klimatu*; *Projekce*.

Předpověď klimatu

Předpověď nebo prognóza klimatu je výsledek pokusu vypracovat odhad skutečného vývoje *klimatu* do budoucnosti, například v sezónních, meziročních nebo dlouhodobých časových měřítkách. Protože budoucí vývoj *klimatického systému* může být silně citlivý na počáteční podmínky, jsou takové předpovědi obvykle pravděpodobnostní povahy. Viz též *Projekce klimatu*, *Klimatický scénář*.

Přenašeč (vektor)

An organism, such as an insect, that transmits a pathogen from one host to another.

Organismus, jako třeba hmyz, který přenáší patogen z jednoho hostitele na jiného.

Technology transfer

The exchange of knowledge, hardware and associated software, money and goods among *stakeholders* that leads to the spreading of *technology* for *adaptation* or *mitigation*. The term encompasses both diffusion of technologies and technological cooperation across and within countries.

Přenos technologie

Výměna vědomostí, zařízení a jejich programového vybavení, peněz a zboží mezi *aktéry*, která vede k rozšíření *technologie* pro *adaptaci* nebo *zmírňování*. Tento pojem zahrnuje jak šíření technologií, tak technologickou spolupráci uvnitř země i mezi státy.

Carbon leakage

The part of emissions reductions in *Annex B* countries that may be offset by an increase of the emissions in the non-constrained countries above their baseline levels. This can occur through (1) relocation of energy-intensive production in non-constrained regions; (2) increased consumption of fossil fuels in these regions through decline in the international price of oil and gas triggered by lower demand for these energies; and (3) changes in incomes (thus in energy demand) because of better terms of trade.

Přesun zdrojů (uhlíkových) emisí

Část redukcí emisí ve státech *Dodatku B*, která může být vyrovnána nárůstem emisí nad jejich referenční hodnotu v zemích bez omezení. Může se to dít skrze (1) přemístění energeticky náročné výroby do oblastí bez omezení; (2) nárůstem spotřeby fosilních paliv v těchto oblastech vinou poklesu mezinárodních cen ropy a zemního plynu způsobeného poklesem poptávky po těchto energiích; a (3) změnami v příjmech (a tudíž v požadavcích na energii) díky lepším obchodním podmínkám.

Opportunities

Circumstances to decrease the gap between the *market potential* of any technology or practice and the *economic potential*, or *technical potential*.

Příležitosti

Okolnosti, ve kterých lze zmenšit odstup mezi *tržním potenciálem* jakékoli technologie nebo postupu a *ekonomickým* nebo *technickým potenciálem*.

Attribution

See *Detection and attribution*.

Přisouzení

Viz *Detekce a přisouzení*.

Forcing

See *External forcing*.

Působení

Viz *Vnější působení*

Indigenous peoples

No internationally accepted definition of indigenous peoples exists. Common characteristics often applied under international law, and by United Nations agencies to distinguish indigenous peoples include: residence within or attachment to geographically distinct traditional habitats, ancestral territories, and their natural resources; maintenance of cultural and social identities, and social, economic, cultural and political institutions separate from mainstream or dominant societies and cultures; descent from population groups present in a given area, most frequently before modern states or territories were created and current borders defined; and self-identification as being part of a distinct indigenous cultural group, and the desire to preserve that cultural identity.

Původní národy

Neexistuje mezinárodně uznaná definice původních národů. Běžná charakteristika často užívaná v mezinárodním právu a agenturami Organizace spojených národů k odlišení původních národů zahrnuje: pobyt uvnitř geograficky jasné tradiční lokality nebo spojení s ní, po předcích zděděná území a přírodní zdroje; udržování kulturní a sociální identity, společenské, ekonomické, kulturní a politické instituce oddělené od dominantních společností a kultur hlavního proudu; původ ve skupinách populace přítomných v dané oblasti zpravidla před vznikem moderních států nebo teritorií a vytyčením současných hranic; a sebeznačení se za součást určité původní kulturní skupiny a touha uchovat tuto kulturní identitu.

R.

Radiative forcing

Radiative forcing is the change in the net, downward minus upward, irradiance (expressed in Watts per square metre, W/m²) at the *tropopause* due to a change in an external driver of *climate change*, such as, for ex-

Radiační působení

Radiační působení je změna bilance zářivých toků, rozdílu dopadajícího a odcházejícího záření (vyjádřená ve wattech na metr čtvereční, W/m²) v *tropopauze* následkem změny vnějšího činitele působícího *změnu*.

ample, a change in the concentration of [carbon dioxide](#) or the output of the Sun. Radiative forcing is computed with all [tropospheric](#) properties held fixed at their unperturbed values, and after allowing for [stratospheric](#) temperatures, if perturbed, to readjust to radiative-dynamical equilibrium. Radiative forcing is called *instantaneous* if no change in stratospheric temperature is accounted for. For the purposes of this report, radiative forcing is further defined as the change relative to the year 1750 and, unless otherwise noted, refers to a global and annual average value.

[klimatu](#), například změny koncentrace [oxidu uhličitého](#) nebo slunečního výkonu. Radiační působení se počítá s hodnotami všech parametrů [troposféry](#) zafixovanými na jejich klidových úrovních poté, co se nechají teploty ve [stratosféře](#), pokud byly vychýleny, znovu nalézt radiačně-dynamickou rovnováhu. Radiační působení se nazve *okamžité*, pokud neuvažujeme žádné změny teplot ve stratosféře. Pro účely této zprávy je radiační působení dále definováno jako změna vztažená k roku 1750, a pokud není řečeno jinak, odkazuje na globální a průměrnou roční hodnotu. („Ovlivnění“ by mohlo být výstižnější než „působení“, nicméně české názvosloví se již ustálilo; *poznámka překladatele.*)

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

The Convention was adopted on 9 May 1992 in New York and signed at the 1992 Earth Summit in Rio de Janeiro by more than 150 countries and the European Community. Its ultimate objective is the “stabilisation of greenhouse gas concentrations in the atmosphere at a level that would prevent dangerous anthropogenic interference with the climate system”. It contains commitments for all Parties. Under the Convention, Parties included in [Annex I](#) (all OECD member countries in the year 1990 and countries with [economies in transition](#)) aim to return [greenhouse gas](#) emissions not controlled by the Montreal Protocol to 1990 levels by the year 2000. The Convention entered in force in March 1994. See [Kyoto Protocol](#).

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC)

Úmluva byla přijata 9. května 1992 v New Yorku a podepsána na Summitu o Zemi (ES) v Riu de Janeiro v roce 1992 více než 150 státy a Evropským společenstvím (EC). Jejím základním cílem je „stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by zamezila nebezpečnému antropogennímu zásahu do klimatického systému.“ Obsahuje závazky pro všechny smluvní strany. Podle Úmluvy budou smluvní strany zahrnuté v [Dodatku I](#) (všechny členské země OECD k roku 1990 a státy s [transformující se ekonomikou](#)) usilovat do roku 2000 o návrat k takové úrovni emisí [skleníkových plynů](#) nekontrolovaných Montrealským protokolem, která odpovídá roku 1990. Úmluva vstoupila v platnost v březnu 1994. Viz [Kjótský protokol](#).

Baseline

Reference for measurable quantities from which an alternative outcome can be measured, e.g. a non-intervention [scenario](#) used as a reference in the analysis of intervention scenarios.

Referenční hodnota

Vztažná hodnota pro měřitelné veličiny, od které může být počítán alternativní výsledek, např. bezzáhový [scénář](#) použitý jako základ pro analýzu scénářů se zásahy.

Region

A region is a territory characterized by specific geographical and climatological features. The [climate](#) of a region is affected by regional and local scale forcings like topography, [land-use](#) characteristics, lakes etc., as well as remote influences from other regions.

Region

Region je území charakterizované určitými geografickými a klimatologickými rysy. Na [klima](#) regionu působí jak vlivy regionálního a místního měřítka jako topografie, způsoby [využití půdy](#), jezera atd., tak vzdálené vlivy z jiných regionů.

Methane recovery

[Methane](#) emissions, e.g. from oil or gas wells, coal beds, peat bogs, gas transmission pipelines, landfills, or anaerobic digesters, may be captured and used as a fuel or for some other economic purpose (e.g. chemical feedstock).

Rekuperace metanu

Emise [metanu](#), např. z ropných nebo plynových vrtů, uhelných ložisek, rašelinišť, plynovodních potrubí, skládek odpadů nebo anaerobních vyhnívacích nádrží, můžou být zachyceny a použity jako palivo nebo za nějakým jiným ekonomickým účelem (např. chemická surovina).

Millennium Development Goals (MDGs)

A set of time-bound and measurable goals for combating poverty, hunger, disease, illiteracy, discrimination against women and environmental degradation, agreed

Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs)

Soubor časově vázaných a měřitelných cílů pro potírání bída, hladu, nemocí, negramotnosti, diskriminace žen a degradace životního prostředí, dohodnutých

S.**Scenario**

A plausible and often simplified description of how the future may develop, based on a coherent and internally consistent set of assumptions about driving forces and key relationships. Scenarios may be derived from *projections*, but are often based on additional information from other sources, sometimes combined with a *narrative storyline*. See also *SRES scenarios*; *Climate scenario*; *Emission scenarios*.

Emission scenario

A plausible representation of the future development of emissions of substances that are potentially radiatively active (e.g., *greenhouse gases*, *aerosols*), based on a coherent and internally consistent set of assumptions about driving forces (such as demographic and socioeconomic development, technological change) and their key relationships. *Concentration scenarios*, derived from emission scenarios, are used as input to a *climate model* to compute *climate projections*. In IPCC (1992) a set of emission scenarios was presented which were used as a basis for the climate projections in IPCC (1996). These emission scenarios are referred to as the *IS92 scenarios*. In the IPCC Special Report on Emission Scenarios (Nakićenović and Swart, 2000) new emission scenarios, the so-called SRES scenarios, were published. For the meaning of some terms related to these scenarios, see *SRES scenarios*.

SRES scenarios

SRES scenarios are *emission scenarios* developed by Nakićenović et Swart (2000) and used, among others, as a basis for some of the *climate projections* used in the Fourth Assessment Report. The following terms are relevant for a better understanding of the structure and use of the set of SRES scenarios:

- *Scenario Family*: Scenarios that have a similar demographic, societal, economic and technical-change storyline. Four scenario families comprise the SRES scenario set: A1, A2, B1 and B2.
- *Illustrative Scenario*: A scenario that is illustrative for each of the six scenario groups reflected in the Summary for Policymakers of Nakićenović et al. (2000). They include four revised 'scenario markers' for the scenario groups A1B, A2, B1, B2, and two additional scenarios for the A1FI and A1T groups. All scenario groups are equally sound.
- *Marker Scenario*: A scenario that was originally posted in draft form on the SRES website to represent a given scenario family. The

Scénář

Přijatelný a často zjednodušený popis toho, jak se může vyvíjet budoucnost, založená na logickém a vnitřně konzistentním souboru předpokladů o řídicích silách a klíčových vztazích. Scénáře mohou být odvozeny z *projekcí*, ale často jsou doplněny dodatečnými informacemi z dalších zdrojů a někdy kombinované s *popisem průběhu*. Viz též *Scénáře SRES*; *Klimatický scénář*; *Scénáře emisí*.

Scénář emisí

Použitelné vyjádření budoucího vývoje emisí částic, které mají schopnost být radiačně aktivní (např. *skleníkové plyny*, *aerosoly*), založené na logickém a vnitřně konzistentním souboru předpokladů o hnacích silách (jako jsou demografický a socioekonomický rozvoj, technologické změny) a jejich hlavních vzájemných vztazích. *Scénáře koncentrací*, odvozené ze scénářů emisí, jsou používány jako vstup do *klimatických modelů* k výpočtu *projekcí klimatu*. V IPCC (1992) byl představen soubor scénářů emisí, které byly použity jako základ projekcí klimatu v IPCC (1996). Tyto scénáře emisí jsou označovány jako scénáře *IS92*. Ve Zvláštní zprávě IPCC ke scénářům emisí (Nakićenović and Swart, 2000) byly publikovány nové scénáře emisí, takzvané scénáře SRES. Pro význam některých pojmů vztahujících se k těmto scénářům viz *Scénáře SRES*.

Scénáře SRES

Scénáře SRES jsou *scénáře emisí* vyvinuté dvojicí Nakićenović et Swart (2000) a použité, mimo jiné, jako základ pro některé z *projekcí klimatu* užívaných ve Čtvrté hodnotící zprávě (AR4). Následující pojmy jsou důležité pro lepší pochopení struktury a využití sady scénářů SRES:

- *Rodina scénářů*: Scénáře, které mají podobný průběh demografický, společenský, ekonomický a změny techniky. Sadu scénářů SRES tvoří čtyři rodiny scénářů: A1, A2, B1 a B2.
- *Ilustrační scénář*: Scénář, který je ilustrační pro každou ze šesti skupin scénářů uvažovaných ve Shrnutí pro veřejné činitele (SPM) od Nakićenović et al. (2000). Jedná se o čtyři přepracované „scénáře zástupce“ pro skupiny scénářů A1B, A2, B1, B2 a dva doplňující scénáře skupin A1FI a A1T. Všechny skupiny scénářů jsou stejně věrohodné.
- *Scénář zástupce*: Scénář, který byl původně zveřejněn v podobě konceptu na webové stránce SRES jako zástupce dané rodiny scénářů. Výběr zástupců byl založen na tom, které z původně

choice of markers was based on which of the initial quantifications best reflected the storyline, and the features of specific models. Markers are no more likely than other scenarios, but are considered by the SRES writing team as illustrative of a particular storyline. They are included in revised form in Nakićenović and Swart (2000). These scenarios received the closest scrutiny of the entire writing team and via the SRES open process. Scenarios were also selected to illustrate the other two scenario groups.

- *Storyline*: A narrative description of a scenario (or family of scenarios), highlighting the main scenario characteristics, relationships between key driving forces and the dynamics of their evolution.

stanovených hodnot nejlépe odrážely průběh a rysy typického modelu. Zástupci nejsou více pravděpodobní než jiné scénáře, ale jsou považovány týmem autorů SRES jako ilustrační ke konkrétnímu průběhu. V přepracované podobě jsou zahrnuty v práci Nakićenović and Swart (2000). Tyto scénáře podstoupily nejdůkladnější zkoumání celým týmem autorů a během otevřeného procesu SRES. Byly také vybrány scénáře pro ilustraci zbylých dvou skupin scénářů.

- *Popis průběhu*: podrobný popis scénáře (nebo rodiny scénářů), zdůrazňující hlavní vlastnosti scénáře, vztahy mezi klíčovými řídicími silami a dynamiku jejich vývoje.

Inertia

In the context of *climate change mitigation*, inertia relates to the difficulty of change resulting from pre-existing conditions within society such as physical man-made capital, natural capital, and social non-physical capital, including institutions, regulations, and norms. Existing structures lock in societies making change more difficult. In the context of the *climate system*, inertia relates to the delay in *climate change* after an *external forcing* has been applied, and to the continuation of climate change even after the external forcing has been stabilised.

Setrvačnost

V souvislosti se *zmírňováním změny klimatu* se setrvačnost vztahuje k obtížnosti změn vyplývajících z do-savadních podmínek ve společnosti, jako jsou fyzický kapitál vytvořený lidmi, přírodní kapitál a společenský nefyzický kapitál, zahrnující instituce, předpisy a normy. Existující struktury se ve společnostech ukotvují, a tím je změna ztížena. V souvislosti s *klimatickým systémem* se setrvačnost vztahuje k prodlevě ve *změně klimatu* poté, co bylo uplatněno *vnější působení*, a k pokračování změny klimatu ještě po tom, co bylo vnější působení ustáleno.

Seasonally frozen ground

See *Frozen ground*

Sezónně zamrzlá půda

Viz *Zamrzlá půda*

Adaptive capacity

The whole of capabilities, resources and institutions of a country or *region* to implement effective *adaptation* measures.

Schopnost adaptace

Souhrn způsobilostí, zdrojů a institucí státu nebo *regionu* pro zavádění účinných *adaptčních* opatření.

Mitigative capacity

This is a country's ability to reduce *anthropogenic greenhouse gas* emissions or to enhance natural *sinks*, where ability refers to skills, competencies, fitness and proficiencies that a country has attained and depends on technology, institutions, wealth, equity, infrastructure and information. Mitigative capacity is rooted in a country's *sustainable development* path.

Schopnost zmírňování

Je to způsobilost státu snížit *antropogenní* emise *skleníkových plynů* nebo zvětšit přírodní *propady*; jde o dovednosti, způsobilosti, zdatnosti a odbornosti, kterých země dosáhla, a závisí na technologii, institucích, bohatství, spravedlivosti, infrastruktuře a vědomostech. Živnou půdou pro schopnost zmírňování je cesta *udržitelného rozvoje*, kterou daný stát zvolil.

Greenhouse effect

Greenhouse gases effectively absorb *thermal infrared radiation*, emitted by the Earth's surface, by the *atmosphere* itself due to the same gases, and by clouds. Atmospheric radiation is emitted to all sides, including downward to the Earth's surface. Thus greenhouse gases trap heat within the surface-*troposphere* system. This is called the *greenhouse effect*. Thermal infrared radiation in the troposphere

Skleníkový efekt

Skleníkové plyny účinně pohlcují *tepelné infračervené záření* emitované povrchem Země, samotnou *atmosférou* vlivem těch samých plynů a oblačností. Záření atmosféry je emitováno všemi směry, tedy i dolů k povrchu Země. Skleníkové plyny tak zadržují teplo uvnitř systému povrch-*troposféra*. Toto se nazývá *skleníkový jev*. Tepelné infračervené zá-

is strongly coupled to the temperature of the atmosphere at the altitude at which it is emitted. In the troposphere, the temperature generally decreases with height. Effectively, infrared radiation emitted to space originates from an altitude with a temperature of, on average, $-19\text{ }^{\circ}\text{C}$, what used to be in balance with the net incoming [solar radiation](#), whereas the Earth's surface had been kept at a much higher temperature of, on average, $+14\text{ }^{\circ}\text{C}$. An increase in the concentration of greenhouse gases leads to an increased infrared opacity of the atmosphere, and therefore to an effective radiation into space from a higher altitude at a lower temperature. This causes a [radiative forcing](#) that leads to an enhancement of the greenhouse effect, the so-called *enhanced greenhouse effect*. (In the other direction, the radiation from the atmosphere to the ground comes from lower, and therefore warmer layers than before. – rem. by J.H. when finalising the translation into Czech.)

ření v troposféře silně souvisí s teplotou atmosféry ve výšce, v níž je emitováno. V troposféře obecně teplota klesá s výškou. Úhrn infračerveného záření emitovaného do vesmíru býval takový, jako by pocházelo z výšky s průměrnou teplotou $-19\text{ }^{\circ}\text{C}$, což bylo v rovnováze s přicházejícím [slunečním zářením](#), zatímco povrch Země byl udržován na mnohem vyšší průměrné teplotě $+14\text{ }^{\circ}\text{C}$. Nárůst koncentrací skleníkových plynů vede ke zvýšené neprůsvitnosti atmosféry v infračervené oblasti spektra, a tudíž k tomu, že do vesmíru odchází záření až z větší výšky s nižší teplotou. Tak vzniká [radiační působení](#), které vede k posílení skleníkového efektu, takzvanému *zesílenému skleníkovému jevu*. (Mění se i záření z ovzduší na zem, které nyní pochází z nižších, a tedy teplejších vrstev ovzduší – pozn. překl.)

Greenhouse gas (GHG)

Greenhouse gases are those gaseous constituents of the [atmosphere](#), both natural and [anthropogenic](#), that absorb and emit radiation at specific wavelengths within the spectrum of [thermal infrared radiation](#) emitted by the Earth's surface, the atmosphere itself, and by clouds. This property causes the [greenhouse effect](#). Water vapour (H_2O), [carbon dioxide](#) (CO_2), [nitrous oxide](#) (N_2O), [methane](#) (CH_4) and [ozone](#) (O_3) are the primary greenhouse gases in the Earth's atmosphere. Moreover, there are a number of entirely human-made greenhouse gases in the atmosphere, such as the [halocarbons](#) and other chlorine and bromine containing substances, dealt with under the Montreal Protocol. Beside CO_2 , N_2O and CH_4 , the [Kyoto Protocol](#) deals with the greenhouse gases [sulphur hexafluoride](#) (SF_6), [hydrofluorocarbons](#) (HFCs) and [perfluorocarbons](#) (PFCs).

Skleníkový plyn (GHG)

Skleníkové plyny jsou takové přírodní nebo [antropogenní](#) plynné složky [atmosféry](#), které pohlcují a emitují záření určitých vlnových délek v oblasti spektra [tepelného infračerveného záření](#) emitovaného povrchem Země, samotnou atmosférou a oblačností. Tato vlastnost způsobuje [skleníkový efekt](#). Prvořadými skleníkovými plyny v atmosféře Země jsou vodní pára (H_2O), [oxid uhličitý](#) (CO_2), [oxid dusný](#) (N_2O), [metan](#) (CH_4) a [ozón](#) (O_3). Kromě toho je v atmosféře řada skleníkových plynů vytvořených výhradně člověkem, jako jsou [halogenované uhlovodíky](#) a další sloučeniny obsahující chlór a bróm, kterými se zabýval Montrealský protokol. Vedle CO_2 , N_2O a CH_4 se [Kjótský protokol](#) týká dalších skleníkových plynů – [fluoridu sírového](#) (SF_6), [hydrofluoruhlovodíků](#) (HFCs) a [zcela fluorovaných uhlovodíků](#) (PFCs).

Solar activity

The Sun exhibits periods of high activity observed in numbers of sunspots, as well as radiative output, magnetic activity, and emission of high energy particles. These variations take place on a range of time-scales from millions of years to minutes.

Sluneční aktivita

Slunce vykazuje období zvýšené aktivity projevující se v počtu slunečních skvrn, ale také v zářivém výkonu, magnetické aktivitě a emisemi vysokoenergetických částic. Tyto výkyvy se dějí na časových měřítkách od miliónů let po minuty.

Solar radiation

Electromagnetic radiation emitted by the Sun. It is also referred to as *short-wave radiation*. Solar radiation has a distinctive range of wavelengths (spectrum) determined by the temperature of the Sun, peaking in visible wavelengths. See also [Thermal infrared radiation](#), [Total Solar Irradiance](#).

Sluneční záření

Elektromagnetické záření emitované Sluncem. Označuje se také jako *krátkovlnné záření*. Sluneční záření má charakteristický rozsah vlnových délek (spektrum) určený teplotou Slunce; sluneční spektrum má maximum ve viditelné oblasti. Viz též [Tepelné infračervené záření](#), [Celková sluneční ozáření](#).

Snow pack

A seasonal accumulation of slow-melting snow.

Sněhová pokrývka

Sezónní nahromadění pomalu tajícího sněhu.

Aggregate impacts

Total [impacts](#) integrated across sectors and/or [regions](#). The aggregation of impacts requires knowledge of (or assumptions about) the relative importance of impacts in different sectors and regions. Measures of aggregate impacts include, for example, the total number of people affected, or the total economic costs.

Souhrnné dopady

Veškeré [dopady](#) sjednocené přes odvětví a/nebo [regiony](#). Shrnutí dopadů vyžaduje znalost (nebo předpoklady o) relativní důležitosti jednotlivých dopadů v daných odvětvích a regionech. Posouzení souhrnných dopadů zahrnuje například celkový počet zasažených lidí nebo celkové ekonomické náklady.

Confidence

The level of confidence in the correctness of a result is expressed in this report, using a standard terminology defined as follows:

Terminology	Degree of confidence in being correct
<i>Very high confidence</i>	<i>At least 9 out of 10 chance of being correct</i>
<i>High confidence</i>	<i>About 8 out of 10 chance</i>
<i>Medium confidence</i>	<i>About 5 out of 10 chance</i>
<i>Low confidence</i>	<i>About 2 out of 10 chance</i>
<i>Very low confidence</i>	<i>Less than 1 out of 10 chance</i>

See also [Likelihood](#); [Uncertainty](#)

Spolehlivost (věrohodnost, jistota)

Úroveň důvěry ve správnost závěru je v této zprávě vyjádřena použitím standardní terminologie definované následujícím způsobem:

Terminologie	Stupeň důvěry, že je tomu opravdu tak
<i>velmi vysoká spolehlivost</i>	<i>naděje na správnost nejméně 9 z 10</i>
<i>vysoká spolehlivost</i>	<i>asi 8 z 10</i>
<i>střední věrohodnost</i>	<i>asi 5 z 10</i>
<i>nízká věrohodnost</i>	<i>naděje okolo 2 z 10</i>
<i>velmi nízká věrohodnost</i>	<i>méně než 1 z 10</i>

Viz též [Pravděpodobnost](#); [Nejistota](#)

Water consumption

Amount of extracted water irretrievably lost during its use (by evaporation and goods production). Water consumption is equal to water withdrawal minus return flow.

Spotřeba vody

Množství odebírané vody nenávratně ztracené během jejího použití (odpařováním a při výrobě zboží). Spotřeba vody je rovna rozdílu odběru vody a zpětného odtoku.

Stabilisation

Keeping constant the atmospheric concentrations of one or more [greenhouse gases](#) (e.g. [carbon dioxide](#)) or of a [CO₂-equivalent](#) basket of greenhouse gases. Stabilisation analyses or [scenarios](#) address the stabilisation of the concentration of greenhouse gases in the atmosphere.

Stabilizace

Udržování konstantních atmosférických koncentrací jednoho nebo více [skleníkových plynů](#) (např. [oxidu uhličitého](#)) nebo [ekvivalentu CO₂](#) skupiny skleníkových plynů. Analýzy nebo [scénáře](#) stabilizace se týkají stabilizace koncentrace skleníkových plynů v atmosféře.

Standards

Set of rules or codes mandating or defining product performance (e.g., grades, dimensions, characteristics, test methods, and rules for use). *Product, technology or performance standards* establish minimum requirements for affected products or technologies. Standards impose reductions in [greenhouse gas emissions](#) associated with the manufacture or use of the products and/or application of the technology.

Standardy (normy)

Soubor směrnic nebo zákonů nařizující nebo definující provedení (např. kvalitu, rozměry, parametry, metody testování a pravidla používání). *Standardy výrobku, technologie* nebo *funkčních vlastností* stanovují minimální požadavky na dotčené výrobky nebo technologie. Normy vedou ke snížení emisí [skleníkových plynů](#) spojených s výrobou nebo používáním výrobků a/nebo využíváním technologií.

Annex I countries

The group of countries included in Annex I (as amended in 1998) to the [United Nations Framework Convention on Climate Change \(UNFCCC\)](#), including all the OECD countries in the year 1990 and countries with economies in

Státy Dodatku I

Skupina států obsažených v Dodatku I (po úpravě z roku 1998) k [Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu \(UNFCCC\)](#), zahrnující všechny země OECD k roku 1990 a země s transformující se ekono-

transition. Under Articles 4.2 (a) and 4.2 (b) of the Convention, Annex I countries committed themselves specifically to the aim of returning individually or jointly to their 1990 levels of *greenhouse gas* emissions by the year 2000. By default, the other countries are referred to as *Non-Annex I countries*. For a list of Annex I countries, see <http://unfccc.int>; for a list of OECD countries, see <http://www.oecd.org>.

Annex II countries

The group of countries included in Annex II to the *United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)*, including all OECD countries in the year 1990. Under Article 4.2 (g) of the Convention, these countries are expected to provide financial resources to assist developing countries to comply with their obligations, such as preparing national reports. Annex II countries are also expected to promote the transfer of environmentally sound technologies to developing countries. For a list of Annex II countries, see <http://unfccc.int>; for a list of OECD countries, see <http://www.oecd.org>.

Annex B countries

The countries included in Annex B to the *Kyoto Protocol* that have agreed to a target for their greenhouse-gas emissions, including all the *Annex I countries* (as amended in 1998) except for Turkey and Belarus. For a list of Annex I countries, see <http://unfccc.int>.

Stratosphere

The highly stratified region of the *atmosphere* above the *troposphere* extending from about 10 km (ranging from 9 km in high latitudes to 16 km in the tropics on average) to about 50 km altitude.

Structural change

Changes, for example, in the relative share of *Gross Domestic Product* produced by the industrial, agricultural, or services sectors of an economy; or more generally, systems transformations whereby some components are either replaced or potentially substituted by other ones.

Mean Sea Level

Mean sea level is normally defined as the average relative sea level over a period, such as a month or a year, long enough to average out transients such as waves and tides. *Relative sea level* is sea level measured by a *tide gauge* with respect to the land upon which it is situated. See *Sea level change/sea level rise*.

Arid region

A land region of low rainfall, where *low* is widely accepted to be <250 mm precipitation per year.

Drought

mikou. V člancích 4.2 (a) a 4.2 (b) Úmluvy se státy Dodatku I výslovně zavázaly k záměru do roku 2000 vrátit jednotlivě nebo společně své emise *skleníkových plynů* na úroveň roku 1990. Ostatní země jsou standardně označeny jako *státy mimo Dodatek I*. Seznam států Dodatku I viz <http://unfccc.int>; seznam zemí OECD viz <http://www.oecd.org>.

Státy Dodatku II

Skupina států obsažených v Dodatku II k *Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (UNFCCC)*, zahrnující všechny země OECD k roku 1990. Podle článku 4.2 (g) Úmluvy tyto státy poskytnou finanční prostředky na pomoc rozvojovým zemím dostát svým závazkům, jako je příprava národních zpráv. Očekává se dále, že státy Dodatku II podpoří postoupení environmentálně šetrných technologií rozvojovým zemím. Seznam států Dodatku II viz <http://unfccc.int>; seznam zemí OECD viz <http://www.oecd.org>.

Státy Dodatku B

Státy obsažené v Dodatku B *Kjótského protokolu*, které souhlasily s cílem snížení svých emisí skleníkových plynů, zahrnující všechny *státy Dodatku I* (po úpravě z roku 1998) s výjimkou Turecka a Běloruska. Seznam států Dodatku I viz <http://unfccc.int>.

Stratosféra

Značně stabilně zvrstvená oblast *atmosféry* nad *troposférou* sahající od asi 10 km (v průměrném rozsahu od 9 km ve vysokých zeměpisných šířkách do 16 km v tropech) až do cca 50 km výšky.

Strukturální změna

Například změna v relativním podílu na *hrubém domácím produktu (GDP)* vytvořeném průmyslovým či zemědělským odvětvím nebo odvětvím služeb v daném hospodářství; nebo obecněji, systémové transformace, při nichž některé složky jsou nebo by mohly být nahrazeny jinými.

Střední výška hladiny moře

Střední výška hladiny moře je běžně definována jako průměrná relativní výška hladiny moře za určité období, měsíc nebo rok, dostatečně dlouhé na zprůměrování přechodných jevů, jako vln a slapů. *Relativní výška hladiny moře* je výška hladina moře stanovená *mareografem* vzhledem k zemi, nad kterou se rozkládá. Viz *Změna výšky / vzestup hladiny moře*.

Suchá oblast

Oblast pevniny s nízkými srážkami, kde *nízkými* se obecně rozumí méně než 250 mm srážek ročně.

Sucho

In general terms, drought is a 'prolonged absence or marked deficiency of precipitation', a 'deficiency that results in water shortage for some activity or for some group', or a 'period of abnormally dry weather sufficiently prolonged for the lack of precipitation to cause a serious hydrological imbalance' (Heim, 2002).

Drought has been defined in a number of ways. *Agricultural drought* relates to moisture deficits in the top-most 1 metre or so of soil (the root zone) that affect crops, *meteorological drought* is mainly a prolonged deficit of precipitation, and *hydrologic drought* is related to below-normal streamflow, lake and groundwater levels. A *megadrought* is a longdrawn out and pervasive drought, lasting much longer than normal, usually a decade or more.

V běžném vyjádření je sucho „dlouhotrvající absence nebo výrazný nedostatek srážek“, „deficit srážek vedoucí k nedostatku vody pro některé činnosti nebo skupiny lidí“ nebo „období neobvykle suchého počasí s nedostatkem srážek trvající dost dlouho na to, aby způsobilo vážnou hydrologickou nerovnováhu“ (Heim, 2002). Sucho bylo definováno mnoha způsoby. *Zemědělské sucho* se vztahuje k vlhkostnímu deficitu ve svrchním přibližně 1 metru půdy (kořenové oblasti), který ovlivní úrodu, *meteorologické sucho* je především dlouhodobý deficit srážek a *hydrologické sucho* se vyznačuje podnormálními průtoky a nízkou hladinou jezer a spodní vody. *Velesucho* je prodloužené a pronikavé sucho, trvající mnohem déle než běžné, obvykle desetiletí i více.

Net market benefits

Climate change, especially moderate climate change, is expected to bring positive and negative impacts to market-based sectors, but with significant differences across different sectors and *regions* and depending on both the rate and magnitude of climate change. The sum of the positive and negative market-based benefits and *costs* summed across all sectors and all regions for a given period is called *net market benefits*. Net market benefits exclude any *non-market impacts*.

Suma tržních přínosů

Očekává se, že *změna klimatu*, zvláště pak mírná změna klimatu, bude mít pozitivní a negativní vlivy na tržně fungující odvětví, avšak se značnými rozdíly napříč různými odvětvími a *regiony* závisujícími jak na rychlosti, tak na velikosti změny klimatu. Součet záporných i kladných tržních přínosů a *nákladů* přes všechna odvětví a všechny regiony za dané období se nazývá *suma tržních přínosů*. Suma tržních přínosů nezahrnuje *netržní dopady*.

T.

Technological change

Mostly considered as technological *improvement*, i.e. more or better goods and services can be provided from a given amount of resources (production factors). Economic models distinguish autonomous (exogenous), endogenous and induced technological change. *Autonomous (exogenous) technological change* is imposed from outside the model, usually in the form of a time trend affecting energy demand or world output growth. *Endogenous technological change* is the outcome of economic activity *within* the model, i.e. the choice of technologies is included within the model and affects energy demand and/or economic growth. *Induced technological change* implies endogenous technological change but adds further changes *induced* by policies and measures, such as carbon taxes triggering R&D efforts.

Technologická změna

Většinou považovaná za technologické *zdokonalení*, kdy lze z daného množství zdrojů získat více zboží a služeb nebo lepší kvalitu (výrobní faktory). Ekonomické modely rozlišují technologickou změnu vnějšího (autonomní) a vnitřního původu a vynucenou. *Autonomní (vnější) technologická změna* je vnucená z vnějšku modelu, obvykle v podobě časového trendu ovlivňujícího poptávku po energii nebo růst světové produkce. *Vnitřní technologická změna* je výsledkem ekonomických činností *uvnitř* modelu, tj. výběr technologií je zahrnut v modelu a ovlivňuje poptávku po energii a /nebo ekonomický růst. *Vynucená technologická změna* znamená vnitřní technologickou změnu, avšak přidává další změny *vyvolané* politikami a opatřeními, jako jsou uhlíkové daně motivující vědeckovýzkumné úsilí.

Technology

The practical application of knowledge to achieve particular tasks that employs both technical artefacts (hardware, equipment) and (social) information "software", know-how for production and use of artefacts).

Technologie

Praktická aplikace znalostí ke splnění jednotlivých úkolů, která využívá jak technické prostředky (zařízení, vybavení), tak (sociální) vědomosti („software“, znalosti pro výrobu a používání prostředků).

Thermal expansion

In connection with *sea-level rise*, this refers to the increase in volume (and decrease in density) that results from warming water. A warming of the ocean leads to

---

Tepelná roztažnost

Ve spojitosti s *vzestupem hladiny moře* označuje nárůst objemu (a pokles hustoty), který je důsledkem oteplování vody. Oteplování oceánu vede ke zvětšení

an expansion of the ocean volume and hence an increase jeho objemu, a tudíž k vzestupu hladiny moří. Viz in sea level. See [Sea level change](#). [Změna výšky hladiny moře](#).

Thermal infrared radiation

Radiation emitted by the Earth's surface, the [atmosphere](#) and the clouds. It is also known as *terrestrial* or *longwave radiation*, and is to be distinguished from the near-infrared radiation that is part of the solar spectrum. Infrared radiation, in general, has a distinctive range of wavelengths (*spectrum*) longer than the wavelength of the red colour in the visible part of the spectrum. The spectrum of thermal infrared radiation is practically distinct from that of shortwave or [solar radiation](#) because of the difference in temperature between the Sun and the Earth-atmosphere system.

Tepelné infračervené záření

Záření emitované povrchem Země, [atmosférou](#) a oblačností. Je též známo jako *zemské* nebo *dlouhovlnné záření* a mělo by se rozlišovat od toho infračerveného záření, které je součástí slunečního spektra. Infračervené záření obecně má vlnové délky větší, než jsou vlnové délky červené barvy ve viditelné části spektra. Spektrum tepelného infračerveného záření je v praxi odlišné od spektra krátkovlnného neboli [slunečního záření](#) v důsledku rozdílu v teplotách mezi Sluncem a systémem Země-atmosféra. (Absolutní teplota Slunce je dvacetkrát vyšší než teploty na Zemi a proto jsou vlnové délky slunečního záření dvacetkrát kratší; v oboru vlnových délek nad pět mikrometrů je podíl slunečního záření oproti zemskému zanedbatelný – *pozn. překl.*)

Borehole temperature

Borehole temperatures are measured in boreholes of tens to hundreds of meters depth into the subsurface of the Earth. Borehole temperature depth profiles are commonly used to infer time variations in the ground surface temperature on centennial time scales.

Teplota uvnitř vrtu

Teplota se měří podél vrtů sahajících desítky až stovky metrů pod povrch Země. Průběh teplot v závislosti na hloubce se běžně užívá k odvození časových změn povrchové teploty země v měřítku staletí.

Soil temperature

The temperature of the ground near the surface (often within the first 10 cm).

Teplota půdy

Teplota země těsně pod povrchem (často ve vrchních 10 cm).

Meridional Overturning Circulation (MOC)

A zonally averaged, large scale meridional (north-south) overturning circulation in the oceans. In the Atlantic such a circulation transports relatively warm upper-ocean waters northward, and relatively cold deep waters southward. The *Gulf Stream* forms part of this Atlantic circulation.

Termohalinní cirkulace (THC, MOC)

Zonálně zprůměrovaná meridionální (sever-jih) třírozměrná cirkulace velkého měřítka v oceánech. V Atlantickém oceánu tato cirkulace unáší relativně teplé svrchní vody na sever a relativně chladné hlubinné vody na jih. *Golfský proud* tvoří část této cirkulace v Atlantiku.

Economies in Transition (EITs)

Countries with their economies changing from a planned economic system to a market economy.

Transformující se ekonomiky (EITs)

Státy procházející změnou ze systému plánovaného hospodářství k tržní ekonomice.

Tropopause

The boundary between the [troposphere](#) and the [stratosphere](#).

Tropopauza

Hranice mezi [troposférou](#) a [stratosférou](#).

Troposphere

The lowest part of the [atmosphere](#) from the surface to about 10 km in altitude in mid-latitudes (ranging from 9 km in high latitudes to 16 km in the tropics on average), where clouds and weather phenomena occur. In the troposphere, temperatures generally decrease with height.

Troposféra

Nejspodnější část [atmosféry](#) od povrchu do přibližně 10 km výšky ve středních šířkách (v průměrném rozsahu od 9 km ve vysokých zeměpisných šířkách do 16 km v tropech), kde se tvoří oblačnost a počasí. V troposféře teplota obecně klesá s výškou.

Sustainable Development (SD)

The concept of sustainable development was introduced in the World Conservation Strategy (IUCN 1980) and had its roots in the concept of a sustainable society and in the management of renewable resources. Adopted by the [WCED](#) in 1987 and by the Rio Confer-

---

Trvale udržitelný rozvoj (SD)

Koncept trvale udržitelného rozvoje byl zaveden ve World Conservation Strategy (IUCN 1980) a má kořeny v pojetí trvale udržitelné společnosti a v hospodaření s obnovitelnými zdroji. Byl přijat Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj (WCED) v roce

ence in 1992 as a process of change in which the exploitation of resources, the direction of investments, the orientation of technological development, and institutional change are all in harmony and enhance both current and future potential to meet human needs and aspirations. SD integrates the political, social, economic and environmental dimensions.

1987 a konferencí v Riu de Janeiro roku 1992 jako proces proměny, v němž využívání zdrojů, vedení investic, orientace rozvoje technologií a institucionální změny jsou všechny v souladu a zvětšují jak současný, tak budoucí potenciál k uspokojení lidských potřeb a snažení. SD propojuje politický, společenský, ekonomický a environmentální rozměr.

Market impacts

Impacts that can be quantified in monetary terms, and directly affect [Gross Domestic Product](#) – e.g. changes in the price of agricultural inputs and/or goods. See also [Non-market impacts](#).

Tržní dopady

Dopady, které mohou být finančně vyčísleny a přímo ovlivňují [hrubý domácí produkt \(GDP\)](#) – např. změny v ceně zemědělských vstupů a/nebo zboží. Viz též [Netržní dopady](#).

Market potential

See [Mitigation potential](#).

Tržní potenciál

Viz [Potenciál zmírňování](#).

Market Exchange Rate (MER)

This is the rate at which foreign currencies are exchanged. Most economies post such rates daily and they vary little across all the exchanges. For some developing economies official rates and black-market rates may differ significantly and the MER is difficult to pin down.

Tržní směnný kurs (MER)

Je to poměr, ve kterém se směňují cizí měny. Většina ekonomik tyto sazby denně zveřejňuje a sazby se pro všechny realizované směny deviz jen málo liší. V některých rozvojových ekonomikách se mohou oficiální kursy a kursy na černém trhu lišit značně a je těžké MER stanovit.

U.

Learning by Doing

As researchers and firms gain familiarity with a new technological process, or acquire experience through expanded production they can discover ways to improve processes and reduce cost. Learning by Doing is a type of experience-based technological change.

Učení se praxí

Když se výzkumníci a firmy seznamují s novými technologickými postupy nebo získávají zkušenosti díky rozšířené výrobě, mohou přijít na způsoby, jak postupy vylepšit a snížit náklady. Poučit se praxí je typem technologické změny založené na zkušenostech.

Carbon intensity

The amount of emission of [carbon dioxide](#) per unit of [Gross Domestic Product](#).

Uhlíková intenzita

Množství emisí [oxidu uhličitého](#) na jednotku [hrubého domácího produktu](#).

Carbon cycle

The term used to describe the flow of carbon (in various forms, e.g., as [carbon dioxide](#)) through the [atmosphere](#), ocean, terrestrial [biosphere](#) and lithosphere.

Uhlíkový cyklus

Termín užívaný k popisu toku uhlíku (v různých formách, např. jako [oxid uhličitý](#)) v [atmosféře](#), oceánu, pevninské [biosféře](#) a litosféře.

Carbon sequestration

See [Uptake](#)

Uložení uhlíku

Viz [Jímání](#)

Urbanization

The conversion of land from a natural state or managed natural state (such as agriculture) to cities; a process driven by net rural-to-urban migration through which an increasing percentage of the population in any nation or region come to live in settlements that are defined as *urban centres*.

Urbanizace

Přeměna krajiny z přirozeného stavu nebo přirozeně obhospodařovaného stavu (např. zemědělstvím) na město; proces vyvolaný migrací z venkova do měst, kdy rostoucí podíl populace státu nebo [regionu](#) začíná žít v sídlech definovaných jako *městská střediska*.

Mortality

Rate of occurrence of death within a population; calculation of mortality takes account of age-specific death rates, and can thus yield measures of life expectancy

---

Úmrtnost

Míra výskytu úmrtí v rámci populace; výpočet úmrtnosti přihlíží k množství úmrtí v závislosti na věku, a může tedy poskytnout údaje o očekávané době

and the extent of premature death.

života a rozsahu předčasných úmrtí.

Level of Scientific Understanding (LOSU)

This is an index on a 5-step scale (high, medium, medium-low, low and very low) designed to characterise the degree of scientific understanding of the *radiative forcing* agents that affect *climate change*. For each agent, the index represents a subjective judgement about the evidence for the physical/chemical mechanisms determining the forcing and the consensus surrounding the quantitative estimate and its *uncertainty*.

Úroveň vědeckého chápání (LOSU)

Je to ukazatel na pětistupňové škále (úroveň vysoká, střední, středně nízká, nízká a velmi nízká) navržený k označení stupně vědeckého porozumění činitelům *radiačního působení*, které ovlivňují *změnu klimatu*. Tento ukazatel představuje subjektivní posouzení jistoty ohledně fyzikálních / chemických mechanismů určujících radiační působení a shody týkající se kvantitativního odhadu a jeho *nejistoty* pro každý činitel.

Adaptation benefits

The avoided damage costs or the accrued benefits following the adoption and implementation of *adaptation* measures.

Užitek adaptace

Náklady škod, kterým se zabránilo, nebo přínosy plynoucí ze schválení a uskutečnění *adaptacních* opatření.

V.

Climate-carbon cycle coupling

Future *climate change* induced by atmospheric emissions of *greenhouse gases* will impact on the global *carbon cycle*. Changes in the global carbon cycle in turn will influence the fraction of anthropogenic greenhouse gases that remains in the atmosphere, and hence the atmospheric concentrations of greenhouse gases, resulting in further climate change. This *feedback* is called *climate-carbon cycle coupling*. The first generation coupled climate-carbon cycle models indicates that global warming will increase the fraction of anthropogenic CO₂ that remains in the atmosphere.

Vazba klima – uhlíkový cyklus

Budoucí *změna klimatu* vyvolaná emisemi *skleníkových plynů* do atmosféry ovlivní globální *uhlíkový cyklus*. Změny v globálním uhlíkovém cyklu postupně ovlivní podíl antropogenních skleníkových plynů, které zůstanou v atmosféře, a tedy atmosférickou koncentraci skleníkových plynů, vedoucí k další změně klimatu. Tato *zpětná vazba* se nazývá *vazba klima – uhlíkový cyklus*. První generace modelů počítajících s touto vazbou (propojených modelů klima – uh. cyklus) naznačuje, že s globálním oteplováním se bude zvyšovat podíl antropogenního CO₂, který zůstane v atmosféře.

Co-benefits

The benefits of policies implemented for various reasons at the same time, acknowledging that most policies designed to address *greenhouse gas mitigation* have other, often at least equally important, rationales (e.g., related to objectives of development, sustainability, and equity).

Vedlejší přínosy

Užitky z politik, které jsou uskutečňovány k dosažení několika cílů současně. Politiky navržené pro *zmírňování* množství *skleníkových plynů* mají většinou další, často nejméně stejně důležitá odůvodnění (např. vztažená k cílům rozvoje, udržitelnosti a spravedlivosti).

External forcing

External forcing refers to a forcing agent outside the *climate system* causing a change in the climate system. Volcanic eruptions, solar variations and *anthropogenic* changes in the composition of the *atmosphere* and *land-use change* are external forcings.

Vnější působení

Vnější působení označuje hybnou sílu, která není součástí *klimatického systému*, ale způsobuje v něm změnu. Jde zejména o vulkanické erupce, změny Slunce a *antropogenní* změny ve složení *atmosféry* a ve *využití půdy*.

Algal bloom

A reproductive explosion of algae in a lake, river, or ocean.

Vodní květ

Reprodukční exploze řas či sinic v jezeru, řece nebo oceánu.

Water stress

A country is water stressed if the available freshwater supply relative to water withdrawals acts as an important constraint on development. In global-scale assessments, basins with water stress are often defined as

---

Vodní stres

Stát zažívá vodní stres, pokud se dostupná zásoba sladké vody projevuje vzhledem k jejímu odběru jako významné omezení rozvoje. V globálním hodnocení se povodí s vodním stresem často definují tím, že mají

having a per capita water availability below 1,000 m³/yr (based on long-term average runoff). Withdrawals exceeding 20 % of renewable water supply have also been used as an indicator of water stress. A crop is water stressed if soil available water, and thus actual [evapotranspiration](#), is less than potential evapotranspiration demands.

méně než 1000 m³/rok dostupné vody na obyvatele (založeno na dlouhodobém průměrném odtoku). Také odběry přesahující 20 % obnovitelné vodní zásoby se používají jako indikátory vodního stresu. Plodina je vystavena vodnímu stresu, pokud množství dostupné půdní vody, a tím skutečné [evapotranspirace](#), je menší než nároky potenciální evapotranspirace.

Extinction

The complete disappearance of an entire biological species.

Vyhynutí

Úplný zánik celého biologického druhu.

Land use and Land-use change

Land use refers to the total of arrangements, activities and inputs undertaken in a certain land cover type (a set of human actions). The term *land use* is also used in the sense of the social and economic purposes for which land is managed (e.g., grazing, timber extraction, and conservation). **Land-use change** refers to a change in the use or management of land by humans, which may lead to a change in land cover. Land cover and land-use change may have an impact on the surface [albedo](#), [evapotranspiration](#), [sources](#) and [sinks](#) of [greenhouse gases](#), or other properties of the [climate system](#) and may thus have a [radiative forcing](#) and/or other impacts on [climate](#), locally or globally. See also: the IPCC Report on Land Use, Land-Use Change, and Forestry (IPCC, 2000).

Využití půdy (krajiny) a

Změna využití půdy (krajiny)

Využíváním půdy se označuje celek opatření, činností a vkladů uskutečňovaných pro určitý typ půdního pokryvu (soubor lidských činností). Termín *využití půdy* je používán také ve smyslu společenských a ekonomických cílů, pro něž je půda obhospodařována (např. pastva, těžba dřeva či ochrana přírody). **Změna využití půdy** (či krajiny) znamená změnu ve využití nebo obhospodařování půdy lidmi, která může vést ke změně půdního pokryvu. Změna pokryvu a využití půdy (krajiny) může mít vliv na povrchové [albedo](#), [evapotranspiraci](#), [zdroje](#) a [propady skleníkových plynů](#) nebo na jiné vlastnosti [klimatického systému](#), a může tedy [radiačně působit](#) a/nebo jinak místně nebo globálně ovlivňovat [klíma](#). Viz též Zprávu IPCC o využití půdy, změnách využití půdy a lesnictví (IPCC, 2000).

Induced technological change

See [technological change](#).

Vyvolaná technologická změna

Viz [technologická změna](#).

Storm surge

The temporary increase, at a particular locality, in the height of the sea due to extreme meteorological conditions (low atmospheric pressure and/or strong winds). The storm surge is defined as being the excess above the level expected from the tidal variation alone at that time and place.

Vzestup hladiny (moře) za bouře

Dočasný nárůst výšky hladiny moře následkem extrémních meteorologických podmínek (nízkého atmosférického tlaku a/nebo silného větru) v konkrétní lokalitě. Definuje se jako přebytek oproti úrovni, kterou lze v daném čase a místě očekávat od samotného slapového kolísání.

Patterns of climate variability

Natural variability of the [climate system](#), in particular on seasonal and longer time scales, predominantly occurs with preferred spatial patterns and time scales, through the dynamical characteristics of the atmospheric circulation and through interactions with the land and ocean surfaces. Such patterns are often called *regimes*, *modes* or *teleconnections*. Examples are the North Atlantic Oscillation (NAO), the Pacific-North American pattern (PNA), the *El Niño-Southern Oscillation (ENSO)*, the Northern Annular Mode (NAM; previously called Arctic Oscillation, AO) and the Southern Annular Mode (SAM; previously called the Antarctic Oscillation, AAO). Many of the prominent modes of climate variability are discussed in section 3.6 of the Working Group I Report.

Vzorce proměnlivosti klimatu

Přirozená proměnlivost [klimatického systému](#) se zvláště v měřítku ročních období a delším děje převážně v preferovaných prostorových a časových vzorech. Je to vlivem dynamických vlastností atmosférické cirkulace a interakcí s povrchem pevnin a oceánů. Takovéto vzorce se často nazývají *režimy*, *módy* nebo *dálková propojení*. Příkladem jsou Severoatlantická oscilace (NAO), Pacificko-Severoamerický mód (PNA), *El Niño – Jižní oscilace (ENSO)*, cirkumpolární módy proměnlivosti severní (NAM; dříve nazývaný Arktická oscilace, AO) a jižní polokoule (SAM; dříve nazývaný Antarktická oscilace, AAO). Mnohé z výrazných módů proměnlivosti klimatu jsou diskutovány v sekci 3.6 Zprávy Pracovní skupiny I (WGI).

Z.

Carbon (Dioxide) Capture and Storage (CCS)

A process consisting of separation of [carbon dioxide](#) from industrial and energy-related sources, transport to a storage location, and long-term isolation from the [atmosphere](#).

Záchyt a ukládání uhlíku (oxidu uhličitého) (CCS)

Proces zahrnující oddělení [oxidu uhličitého](#) z průmyslových a energetických zdrojů, přepravu do místa skladování a dlouhodobou izolaci od [atmosféry](#).

Afforestation

Planting of new forests on lands that historically have not contained forests (for at least 50 years). For a discussion of the term [forest](#) and related terms such as afforestation, [reforestation](#), and [deforestation](#) see the IPCC Report on Land Use, Land-Use Change and Forestry (IPCC, 2000). See also the Report on Definitions and Methodological Options to Inventory Emissions from Direct Human-induced Degradation of Forests and Devegetation of Other Vegetation Types (IPCC, 2003)

Zalesňování

Výsadba nových lesů v územích, na kterých v minulosti lesy nerostly (minimálně 50 let). Diskuse termínu [les](#) a souvisejících pojmů jako zalesňování, [znovuzalesňování](#) a [odlesňování](#) je uvedena ve Zprávě IPCC o využití půdy, změnách využití půdy a lesnictví (IPCC, 2000). Rovněž ve Zprávě o definicích a metodologických možnostech inventarizace emisí z degradace lesa a ničení dalších typů vegetace vyvolaných přímo člověkem (IPCC, 2003).

Frozen ground

Soil or rock in which part or all of the pore water is frozen (Van Everdingen, 1998). Frozen ground includes [permafrost](#). Ground that freezes and thaws annually is called *seasonally frozen ground*.

Zamrzlá půda

Porézní půda nebo hornina s částečně nebo úplně zamrzlou vodou (Van Everdingen, 1998). Zamrzlá půda zahrnuje [permafrost](#). Půda, která každoročně zamrzá a rozmrzá se nazývá *sezónně zamrzlá půda*.

Salinisation

The accumulation of salts in soils.

Zasolování

Hromadění soli v půdě.

Fuel switching

In general this is substituting fuel A for fuel B. In the climate change discussion it is implicit that fuel A has a lower carbon content than fuel B, e.g. natural gas for coal.

Záměna paliva

Obecně jde o nahrazení paliva B palivem A. V diskusi o změně klimatu se rozumí, že palivo A má menší obsah uhlíku než palivo B, např. nahrazení uhlí zemním plynem.

Perfluorocarbons (PFCs)

Among the six [greenhouse gases](#) to be abated under the [Kyoto Protocol](#). These are by-products of aluminium smelting and uranium enrichment. They also replace [chlorofluorocarbons](#) in manufacturing semiconductors.

Zcela fluorované uhlovodíky (PFCs)

Jsou mezi šesti [skleníkovými plyny](#), které se mají omezovat podle [Kjótského protokolu](#). Jsou to vedlejší produkty tavení hliníku a obohacování uranu. Také nahrazují [chlorofluoruhlovodíky](#) při průmyslové výrobě polovodičů.

Retrofitting

Retrofitting means to install new or modified parts or equipment, or undertake structural modifications, to existing [infrastructure](#) that were either not available or not considered necessary at the time of construction. The purpose of retrofitting in the context of [climate change](#) is generally to ensure that existing infrastructure meets new design specifications that may be required under altered climate conditions.

Zdokonalení

Zdokonalení znamená zavedení nových nebo upravených součástek nebo vybavení, nebo provedení konstrukčních úprav existující [infrastruktury](#), které buď nebyly v době výstavby k dispozici nebo nebyly považovány za nutné. Účelem zdokonalení v souvislosti se [změnou klimatu](#) je obecně zajistit, aby stávající infrastruktura vyhověla novým konstrukčním předpisům, které mohou být požadovány za změněných klimatických podmínek.

Source

Source mostly refers to any process, activity or mechanism that releases a [greenhouse gas](#), an [aero-](#)

Zdroj

Pojem zdroj se vztahuje k jakémukoli procesu, činnosti nebo mechanismu, který uvolňuje [skleníkový plyn](#), [aero-](#)

[sol](#), or a precursor of a greenhouse gas or aerosol into the [atmosphere](#). Source can also refer to e.g. an [energy](#) source. [sol](#) nebo prekurzor skleníkového plynu nebo aerosolu do [atmosféry](#). Zdroj může také odkazovat např. na zdroj [energie](#).

Climate change

Climate change refers to a change in the state of the [climate](#) that can be identified (e.g., by using statistical tests) by changes in the mean and/or the variability of its properties, and that persists for an extended period, typically decades or longer. Climate change may be due to natural internal processes or [external forcings](#), or to persistent [anthropogenic](#) changes in the composition of the [atmosphere](#) or in [land use](#). Note that the [United Nations Framework Convention on Climate Change \(UNFCCC\)](#), in its Article 1, defines climate change as: ‘a change of climate which is attributed directly or indirectly to human activity that alters the composition of the global atmosphere and which is in addition to natural climate variability observed over comparable time periods’. The UNFCCC thus makes a distinction between climate change attributable to human activities altering the atmospheric composition, and climate variability attributable to natural causes. See also [Climate variability; Detection and Attribution](#).

Sea level change/Sea level rise

Sea level can change, both globally and locally, due to (i) changes in the shape of the ocean basins, (ii) changes in the total mass of water and (iii) changes in water density. Factors leading to sea level rise under global warming include both increases in the total mass of water from the melting of land-based snow and ice, and changes in water density from an increase in ocean water temperatures and salinity changes. [Relative sea level rise](#) occurs where there is a local increase in the level of the ocean relative to the land, which might be due to ocean rise and/or land level subsidence. See also [Mean Sea Level](#), [Thermal expansion](#).

Mitigation

Technological change and substitution that reduce resource inputs and emissions per unit of output. Although several social, economic and technological policies would produce an emission reduction, with respect to [Climate Change](#), mitigation means implementing policies to reduce [greenhouse gas](#) emissions and enhance [sinks](#).

Reforestation

Planting of [forests](#) on lands that have previously contained forests but that have been converted to some other use. For a discussion of the term forest and related terms such as [afforestation](#), reforestation and deforestation, see the [IPCC Report on Land Use, Land-Use Change and Forestry \(IPCC, 2000\)](#). See also the [Report](#)

Změna klimatu

Změna klimatu označuje změnu stavu [klimatu](#), kterou lze rozpoznat (např. využitím statistických testů) ve změnách průměru a/nebo proměnlivosti jeho vlastností a která přetrvává po dosti dlouhé období, typicky desítek let nebo déle. Změna klimatu může být následkem přirozených vnitřních procesů nebo [vnějších sil](#) nebo důsledkem trvalých [antropogenních](#) změn ve složení [atmosféry](#) nebo ve [využití půdy](#). Všimněte si, že [Rámcová úmluva OSN o změně klimatu \(UNFCCC\)](#) v článku 1 definuje změnu klimatu takto: „změna klimatu, která je přisuzována přímo nebo nepřímo lidské aktivitě, jež mění složení globální atmosféry, a která je navíc k přirozené klimatické proměnlivosti pozorována po úměrné časové období“. UNFCCC tedy rozlišuje mezi změnou klimatu, již lze připsat lidským aktivitám měnícím složení atmosféry, a proměnlivostí klimatu odpovídající přirozeným příčinám. Viz též [Proměnlivost klimatu; Detekce a přisouzení](#).

Změna výšky / vzestup hladiny moře

Výška hladiny moře se může měnit, jak globálně tak místně, vlivem (i) změn tvaru oceánských pánví, (ii) změn celkové hmotnosti vody a (iii) změn v hustotě vody. Mezi činitele vedoucí k vzestupu hladiny moře při globálním oteplování patří jak nárůst celkového množství vody táním sněhu a ledu na pevnině, tak změny v hustotě vody vlivem vzrůstu teplot vody v oceánu a změnám její slanosti. [Relativní vzestup hladiny moře](#) nastává tam, kde roste místní výška hladiny oceánu vzhledem k pevnině, což může být způsobeno vzestupem hladiny oceánu a/nebo poklesem výšky pevniny. Viz též [Střední výška hladiny moře](#), [Teplotná roztažnost](#).

Zmírňování

Technologická změna a náhrada, která snižuje vstupy zdrojů a emise na jednotku výstupu. Ačkoli by ke snížení emisí vedlo vícero sociálních, ekonomických a technologických politik, pokud se týče [změny klimatu](#), zmírňováním se rozumí zavádění takových politik, jejichž cílem je snížení emisí a zvětšení [propadů skleníkových plynů](#).

Znovuzalesňování

Výsadba [lesa](#) na území, které bylo v minulosti zalesněné, ale bylo mezitím přeměněno k jinému využití. Diskuse termínu [les](#) a souvisejících pojmů jako [zalesňování](#), [znovuzalesňování](#) a [odlesňování](#) je uvedena ve [Zprávě IPCC o využití půdy, změnách využití půdy a lesnictví \(IPCC, 2000\)](#). Rovněž ve [Zprávě o defini-](#)

[on Definitions and Methodological Options to Inventory Emissions from Direct Human-induced Degradation of Forests and Devegetation of Other Vegetation Types \(IPCC, 2003\).](#)

[cíh a metodologických možnostech inventarizace emisí z degradace lesa a ničení dalších typů vegetace vyvolaných přímo člověkem \(IPCC, 2003\).](#)

Zooplankton

See [Plankton](#)

Zooplankton

Viz [Plankton](#)

Feedback

See [Climate feedback](#).

Zpětná vazba

Viz [Klimatická zpětná vazba](#)

Albedo feedback

A [climate feedback](#) involving changes in the Earth's [albedo](#). It usually refers to changes in the [cryosphere](#) which has an albedo much larger (0.8) than the average planetary albedo (0.3). In a warming climate, it is anticipated that the cryosphere would shrink, the Earth's overall albedo would decrease and more solar energy would be absorbed to warm the Earth still further.

Zpětná vazba albeda

[Klimatická zpětná vazba](#) zahrnující změny [albeda](#) Země. Obvykle se vztahuje ke změnám v [kryosféře](#), která má albedo mnohem větší (~0,8) než průměrné planetární albedo (0,3). V oteplovacím se klimatu se očekává, že kryosféra bude ustupovat, celkové albedo Země se bude zmenšovat a více sluneční energie bude absorbováno, což povede k dalšímu oteplování Země.

Cloud feedback

A [climate feedback](#) involving changes in any of the properties of clouds as a response to other atmospheric changes. Understanding cloud feedbacks and determining their magnitude and sign require an understanding of how a change in [climate](#) may affect the spectrum of cloud types, the cloud fraction and height, and the radiative properties of clouds, and an estimate of the impact of these changes on the Earth's radiation budget. At present, cloud feedbacks remain the largest source of [uncertainty](#) in [climate sensitivity](#) estimates. See also [Radiative forcing](#).

Zpětná vazba oblačnosti

[Klimatická zpětná vazba](#) zahrnující změny jakýchkoli vlastností mraků jako odezvy na jiné atmosférické změny. Pochopení zpětných vazeb oblačnosti a určení jejich velikostí a znaménka vyžaduje porozumět tomu, jak změna [klimatu](#) může ovlivnit spektrum typů mraků, pokrytí oblačností, její výšku a radiační vlastnosti mraků, a také odhadnout dopad těchto změn na radiační bilanci Země. Zpětné vazby oblačnosti zůstávají v současnosti největším zdrojem [nejistoty](#) v odhadech [citlivosti klimatu](#). Viz též [Radiální působení](#).

Vulnerability

Vulnerability is the degree to which a system is susceptible to, and unable to cope with, adverse effects of [climate change](#), including [climate variability](#) and extremes. Vulnerability is a function of the character, magnitude, and rate of climate change and variation to which a system is exposed, its [sensitivity](#), and its [adaptive capacity](#).

Zranitelnost

Zranitelnost je mírou toho, nakolik systém podléhá nepříznivým vlivům [změny klimatu](#) včetně [klimatické proměnlivosti](#) a extrémů a je neschopný si s nimi poradit. Zranitelnost je funkcí povahy, velikosti a rychlosti změny klimatu, kolísání, kterému je systém vystaven, jeho [citlivosti](#) a [schopnosti adaptace](#).

Carbon dioxide (CO₂) fertilization

The enhancement of the growth of plants as a result of increased atmospheric [carbon dioxide](#) (CO₂) concentration. Depending on their mechanism of [photosynthesis](#), certain types of plants are more sensitive to changes in atmospheric CO₂ concentration.

Zúrodnování oxidem uhličitým (CO₂)

Posílení růstu rostlin jako důsledek zvýšené koncentrace [oxidu uhličitého](#) (CO₂) v [atmosféře](#). V závislosti na svém mechanismu [fotosyntézy](#) jsou určité druhy rostlin na změny v atmosférické koncentraci CO₂ citlivější.

Country groupings

For the full set of countries belonging to UNFCCC Annex I, non-Annex I, and OECD, see <http://www.unfccc.int> and <http://www.oecd.org>. Where relevant in this report, countries have been grouped into regions according to the classification of the UNFCCC and its Kyoto Protocol. Countries that have joined the European Union since 1997 are therefore still listed under EIT Annex I. The countries in each of the regional groupings employed in this report include:

- **EIT Annex I:** Belarus, Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Russian Federation, Slovakia, Slovenia, Ukraine
- **Europe Annex II & M&T:** Austria, Belgium, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Ireland, Italy, Liechtenstein, Luxembourg, Netherlands, Norway, Portugal, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom; Monaco and Turkey
- **JANZ:** Japan, Australia, New Zealand.
- **Middle East:** Bahrain, Islamic Republic of Iran, Israel, Jordan, Kuwait, Lebanon, Oman, Qatar, Saudi Arabia, Syria, United Arab Emirates, Yemen
- **Latin America & the Caribbean:** Antigua & Barbuda, Argentina, Bahamas, Barbados, Belize, Bolivia, Brazil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominican Republic, Ecuador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Saint Lucia, St. Kitts-Nevis-Anguilla, St. Vincent-Grenadines, Suriname, Trinidad and Tobago, Uruguay, Venezuela
- **Non-Annex I East Asia:** Cambodia, China, Korea (DPR), Laos (PDR), Mongolia, Republic of Korea, Viet Nam.
- **South Asia:** Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Comoros, Cook Islands, Fiji, India, Indonesia, Kiribati, Malaysia, Maldives, Marshall Islands, Micronesia, (Federated States of), Myanmar, Nauru, Niue, Nepal, Pakistan, Palau, Papua New Guinea, Philippine, Samoa, Singapore, Solomon Islands, Sri Lanka, Thailand, Timor-L'Este, Tonga, Tuvalu, Vanuatu
- **North America:** Canada, United States of America.
- **Other non-Annex I:** Albania, Armenia, Azerbaijan, Bosnia Herzegovina, Cyprus, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Malta, Moldova, San Marino, Serbia, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Republic of Macedonia
- **Africa:** Algeria, Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cameroon, Cape Verde, Central African Republic, Chad, Congo, Democratic Republic of Congo, Côte d'Ivoire, Djibouti, Egypt, Equatorial Guinea, Eritrea, Ethiopia, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Kenya, Lesotho, Liberia, Libya, Madagascar, Malawi, Mali, Mauritania, Mauritius, Morocco, Mozambique, Namibia, Niger, Nigeria, Rwanda, Sao Tome and Principe, Senegal, Seychelles, Sierra Leone, South Africa, Sudan, Swaziland, Togo, Tunisia, Uganda, United Republic of Tanzania, Zambia, Zimbabwe

* A full set of data for all countries for 2004 for all regions was not available.

Seskupení států

Úplný seznam států náležících do Dodatku I UNFCCC, mimo Dodatek I UNFCCC a do OECD viz <http://www.unfccc.int> a <http://www.oecd.org>. Kdekoli to v této Zprávě bylo relevantní, státy byly seskupeny do regionů podle klasifikace UNFCCC a jejího Kjótského protokolu. Státy, které vstoupily do Evropské unie po roce 1997, jsou proto ještě zařazeny do Dodatku I EIT. Státy v každém z regionálních seskupení použitých v této Zprávě zahrnují: *

- **Dodatek I EIT:** Bělorusko, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Ruská federace, Slovensko, Slovinsko, Ukrajina
- **Evropa Dodatek II & M&T:** Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené království, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko; Monako a Turecko
- **JANZ:** Austrálie, Japonsko, Nový Zéland
- **Blízký Východ:** Bahrajn, Islámská republika Írán, Izrael, Jemen, Jordánsko, Katar, Kuvajt, Libanon, Omán, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Sýrie
- **Latinská Amerika & Karibik:** Antigua & Barbuda, Argentina, Bahamy, Barbados, Belize, Bolívie, Brazílie, Costa Rica, Dominika, Dominikánská republika, Ekvádor, Chile, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Kolumbie, Kuba, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Surinam, Svatá Lucie, Svatý Kryštof-Nevis-Anguilla, Svatý Vincent-Grenadiny, Trinidad a Tobago, Uruguay, Venezuela
- **Východní Asie mimo Dodatek I:** Čína, Kambodža, Korea (KLDK), Laos, Mongolsko, Republika Korea, Vietnam
- **Jižní Asie:** Afghánistán, Bangladéš, Bhútán, Cookovy ostrovy, Fidži, Filipíny, Indie, Indonésie, Kiriba-

ti, Komory, Malajsie, Maledivy, Marshallovy ostrovy, Mikronésie (Federace států), Myanmar, Nauru, Niue, Nepál, Pákistán, Palau, Papua Nová Guinea, Samoa, Singapur, Srí Lanka, Šalamounovy ostrovy, Thajsko, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Východní Timor

- **Severní Amerika:** Kanada, Spojené státy americké
- **Ostatní mimo Dodatek I:** Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Kazachstán, Kypr, Kyrgyzstán, Malta, Moldávie, Republika Makedonie, San Marino, Srbsko, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán
- **Afrika:** Alžírsko, Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Čad, Demokratická republika Kongo, Džibuti, Egypt, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Jihoafrická republika, Kamerun, Kapverdy, Keňa, Kongo, Lesotho, Libérie, Libye, Madagaskar, Malawi, Mali, Maroko, Mauricius, Mauritánie, Mozambik, Namibie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Rovníková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychely, Sierra Leone, Sjednocená republika Tanzanie, Středoafriická republika, Súdán, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Svazijsko, Togo, Tunisko, Uganda, Zambie, Zimbabwe

* Úplný soubor dat pro všechny státy k roku 2004 pro všechny regiony nebyl k dispozici.